

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Факультет міжнародних відносин
Кафедра країнознавства

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: «Українсько-китайське стратегічне партнерство: стан та
перспективи розвитку»

Виконав студент VI курсу, групи МКр-2
спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії,
ОПП «Країнознавство»
Мельничук Володимир Олегович

Керівник – кандидат історичних наук,
професор
Павлюк Віктор Володимирович
Рецензент – _____
_____

Острог, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО.....	7
1.1. Становлення відносин та договірно-правова база.....	7
1.2. Розвиток двосторонніх політичних відносин.	11
1.3. Перспективи політичного співробітництва між державами.....	28
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО.....	33
Висновки до розділу 2	42
РОЗДІЛ 3. ДВОСТОРОННІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ....	43
3.1. Розвиток торгівлі між державами.	43
3.2. Інвестиції КНР в Україну.....	50
Висновки до розділу 3	59
РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ УКРАЇНИ В ІНІЦІАТИВІ «ОДИН ПОЯС – ОДИН ШЛЯХ»	61
Висновки до розділу 4	71
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Актуальність дослідження. Китайська Народна Республіка в сучасній системі міжнародних відносин займає одне з головних місць. Саме тому більшість держав світу зацікавлені у розвитку партнерських відносин з КНР. Ця тенденція серед інших стосується також і України.

Українсько-китайське стратегічне партнерство вмотивоване низкою чинників, переважно, економічного характеру, а тому залишається досить пасивним і ситуативним. Насамперед це співробітництво вигідне для України, оскільки у цих відносинах вона є економічно та політично слабшою стороною. У той же час партнерство з Україною вигідне для КНР через її географічне розташування та економічний потенціал. Китай також може бути зацікавлений у співпраці з Україною задля диференціації своїх зовнішньоекономічних зв'язків в Європі та створення альтернатив державам Балканського півострова та Вишеградської групи.

За останні 10 років українсько-китайське співробітництво дещо активізувалося. Незважаючи на тимчасові політичні похолодання у відносинах, країни продовжують нарощувати економічну та інвестиційну співпрацю. Відповідно, Китай стає одним із пріоритетних зовнішніх партнерів України, відносини з яким не тільки не можна ігнорувати, а також варто досліджувати як в ретроспективі, так і в майбутньому.

Необхідність вивчення українсько-китайського стратегічного партнерства на сучасному етапі та в перспективі необхідне для цілісного розуміння стану цих міждержавних зв'язків, що важливо для початкового вивчення двосторонніх відносин між цими країнами. Дослідження дозволить виявити перспективні сфери взаємодії між сторонами, а також проблем, вирішення яких необхідне для розвитку цієї співпраці. Важливим є аналіз місця України в зовнішньополітичній стратегії КНР та потенціал розвитку відносин України з Китаєм задля диференціації своїх зовнішньополітичних пріоритетів.

Стан наукової розробки проблеми. Тему стратегічного партнерства України та Китаю у різних аспектах вивчали різні українські та закордонні

науковці. Наприклад А. Самсонова та О. Загорська вивчали аспекти військово-технологічного співробітництва, акцентуючи увагу на окремих контрактах продажу техніки чи документації сторонами, допомоги в модернізації, техніки, також аналізували військово-технологічне співробітництво Китаю та України, та оцінювали перспективи їх розвитку. Ф. Нобель та Р. Стасюк досліджували чинник Тайваню в двосторонніх відносинах, акцентуючи увагу на можливостях та потенційних негативних наслідках започаткування офіційних відносин з Республікою Китай. В. Венгер цікавився перспективами промислової співпраці сторін та їх інтересами в цьому питанні. В. Зенелі і О. Микаль аналізували причини зацікавленості КНР у співпраці з Україною, а також потенційні наслідки цієї співпраці у майбутньому. І. Нікорак та О. Мацкевич оцінювали та структурували китайські інвестиції та інвестиційні проекти в Україні з часів незалежності з точки зору переваг та недоліків для української сторони. К. Курильов та М. Гардус досліджували перспективи участі України в ініціативі «Один пояс – один шлях» з точки зору диференціації торгівельних шляхів

За розвитком двосторонніх відносин слідкують також великі інформаційні та новинні агентства національного та глобального рівня. Серед них Сінхуа, Укрінформ, The Diplomat та інші. Питання українсько-китайських відносин підіймалося також у дослідженнях та звітах ряду міжнародних організацій, наприклад, ЄС та ООН.

При цьому актуальним залишається питання комплексного вивчення українсько-китайських відносин в останні 5 років на основі аналізу всієї історії відносин протягом періоду незалежності України. Важливо також пов'язати дослідження різних сфер взаємодії держав для створення цілісного образу двосторонніх відносин на сучасному етапі.

Мета дослідження полягає у дослідженні українсько-китайського стратегічного партнерства, сучасного його стану та перспектив.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

- вивчити період становлення відносин ;
- дослідити розвиток двосторонніх політичних відносин;

- вивчити проблему військово-технологічної співпраці між державами;
- оцінити розвиток торгівлі між державами;
- дослідити фактори інвестування та закордонного виробництва у двосторонніх економічних відносинах;
- проаналізувати перспективи участі України в ініціативі ОПОШ;
- дати оцінку потенціалу політичної та економічної співпраці держав та рекомендації для підвищення її ефективності.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика України та КНР на сучасному етапі.

Предметом дослідження є сучасний стан та перспективи розвитку українсько-китайського стратегічного партнерства.

Географічні рамки дослідження охоплюють територію України та КНР.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від 1991 р. до кінця 2020 року.

Джерельною базою дослідження слугували міждержавні українсько-китайські угоди, основними серед яких є Спільне ком'юніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР від 04.01.1992 р., яке, власне, поклало початок двосторонній політичній співпраці, Спільна заява України та КНР щодо всебічного підвищення українсько-китайських відносин дружби та співробітництва від 02.09.2010 р., за якою українсько-китайські відносини перейшли на якісно новий стратегічний рівень та Спільна декларація України і Китайської Народної Республіки про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства від 05.12.2013 р., яка дала основу для подальшого розвитку співробітництва між державами. Ще однією важливою складовою є наукові статті, монографії та дослідження окремих науковців, аналітичних центрів та інформаційних агентств. До джерельної бази ввійшли також, прес-релізи та заяви офіційних осіб, статистичні дані та інтернет-ресурси, у тому числі сторінки державних органів України та КНР.

Практичне значення дослідження. Матеріали можуть бути використані для подальших досліджень міжнародних відносин в Євразії та зовнішньої політики України та КНР, а також слугувати додатковою базою вивчення дисциплін гуманітарного та соціального характеру.

Апробація дослідження. У «Збірнику матеріалів Десятої всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих учених» було опубліковано тези на тему «Перспективи участі України в ініціативі «Один пояс, один шлях»» (сторінки 91-95).

Структура роботи. Робота підпорядкована виконанню дослідницьких завдань та включає вступ, чотири розділи, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

1.1. Становлення відносин та договірно-правова база.

Основою для розвитку відносин між державами є договірна база. Саме вона визначає основні рамки та можливості розвитку співпраці.

Нормативно-правова база українсько-китайських відносин станом на листопад 2020 року відповідно до офіційної інформації Посольства України в КНР становить 205 документів. Кількість документів рівномірно розподілена в хронології, виняток становить період з 2010 по 2013 рр, коли було підписано 59 нормативно-правових актів. Щодо структурного складу бази, то вона виглядає наступним чином:

- 37 меморандумів;
- 112 угод;
- 24 протоколи;
- 7 декларацій;
- 9 договорів;
- 16 рамкових угод, планів дій, програм та інших документів вузького спрямування [1].

Основною тематикою договорів є економічна та технологічна співпраця, яка знаходила вираження у домовленостях щодо співпраці, спільних заявах, угодах про співробітництво різних органів (у тому числі урядових), тощо. Меморандуми та декларації засвідчують взаєморозуміння та спільні позиції з різних питань, в протоколах визначено умови співробітництва у різних формах та видах.

Найважливішими документами, що обумовлювали розвиток двосторонніх відносин та їх напрямки є:

- Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР (04.01.1992 р.);
- Спільна (Київська) Декларація між Україною та КНР (06.09.94 р.);
- Спільна (Пекінська) Декларація про розвиток і поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною та КНР (04.12.1995 р.);

- Спільна (Київська) Декларація про зміцнення дружби і всебічного співробітництва в XXI столітті (21.07.2001 р.);
- Спільна (Пекінська) декларація України та КНР (18.11.2002 р.);
- Спільна заява України та КНР щодо всебічного підвищення українсько-китайських відносин дружби та співробітництва (02.09.2010 р.);
- Спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР (20.06.11 р.);
- Договір про дружбу і співробітництво між Україною і КНР (05.12.2013 р.);
- Спільна декларація України і Китайської Народної Республіки про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства (05.12.2013 р.);
- Програма розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014-2018 рр. (05.12.2013 р.) [3].

Загалом відносини між Україною та КНР мали перспективу активного розвитку ще з часу здобуття Україною незалежності. 25 грудня 1991 р. – того дня, коли Радянський Союз припинив своє існування, тодішній міністр закордонних справ КНР Цянь Цічень заявив, що розпад СРСР знаменує закінчення «холодної війни» і припинення існування біполярної системи міжнародних відносин, що склалася після Другої світової війни. Він підкреслив, що китайський уряд дотримується принципу невтручання у внутрішні справи інших країн, поважає вибір інших народів і готовий розвивати відносини дружби і співпраці з кожною з республік колишнього СРСР.

Що стосується України, то офіційна реакція Пекіна на оголошення незалежності Республіки в грудні 1991 р. була сформульована як «КНР поважає волевиявлення народу кожної країни» і висловлює надію на продовження «традиційної дружби між китайським і українським народами». Таким чином, китайсько-українські відносини стали розвиватися «на основі п'яти принципів

мирного співіснування», що є і по теперішній час основою китайської зовнішньої політики, а 4 січня 1992 р. у Києві представники урядів Китаю та України підписали спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин. Китай звернув свій погляд на Україну в першу чергу як на важливого постачальника сільськогосподарських культур, а також як на одного з головних володарів радянських технологій і озброєння [44].

Двосторонні зв'язки підкріплювалися обопільними візитами глав держав. Восени 1992 р. відбувся перший офіційний візит президента України Л. М. Кравчука до Китаю, а через рік до Києва вперше приїхав голова КНР Цзян Цземінь. Сторони досягли угоди з низки питань, спрямованих на подальше зміцнення китайсько-українських відносин і розвиток координації у військово-технічній, сільськогосподарській та енергетичній сферах. В рамках укладених угод Україні було також надано кілька кредитів. Після обрання президентом Л. Д. Кучми президентом України китайське керівництво підтвердило бажання розвивати співпрацю з цією країною, і в грудні 1995 р. новий український лідер відвідав Китай з державним візитом [48].

Однак потім двосторонні відносини були ускладнені досить необачним кроком української сторони. У серпні 1996 р. відбувся приватний візит на Україну одного з тайваньських лідерів – «віце-президента і голови виконавчого юаня Китайської Республіки» Лянь Чжана. Не дивно, що реакція Пекіна була досить різкою - спочатку дипломатичними представниками КНР були демонстративно проігноровані запрошення на прийом у зв'язку з Днем Незалежності України, а потім скасовані заплановані візити великої урядової китайської делегації та українських військових представників. Контакти на вищому рівні і зовсім припинилися аж до 2001 р.

У той час співпраця України з Тайванем не отримала свого розвитку, і незабаром відносини з КНР відновилися. У 2001 р. Цзян Цземінь в рамках турне європейськими країнами прибув до Києва з офіційним візитом. У рік десятиліття здобуття Україною незалежності та встановлення дипломатичних відносин між двома країнами голова КНР привіз в якості безоплатної допомоги

Україні 10 млн юанів (1,2 млн.доларів США), незважаючи на те, що Україна продовжувала бути боржником Китаю ще в рамках угод 1992 року. Тим не менш, сторони уклали нові контракти і домовилися продовжити координацію в рамках візиту українського президента до Пекіна [2].

У листопаді 2002 р.Л. Д. Кучма став першим іноземним лідером, який відвідав КНР після XVI з'їзду Компартії Китаю, де на посаді Генерального секретаря ЦК КПК Цзян Цземіня змінив Ху Цзіньтао. Програма візиту була досить насиченою - Л.Д. Кучма зустрівся з Цзян Цземінем, який, хоч і залишив свій пост, проте залишався одним з ключових лідерів КНР до березня 2003 р., новим Генеральним секретарем ЦК КПК Ху Цзіньтао і рядом інших високопоставлених державних діячів КНР, а також з главами профільних військових і науково-технічних відомств. Хоча між сторонами вже були угоди, що стосуються інших сфер, під час візиту військово-технічне співробітництво явно вийшло на перший план. Обидві сторони відзначили значимість двостороннього партнерства, підписали ряд міжурядових угод в області розширення координації за кількома напрямками і договір про надання чергової допомоги Україні на суму 10 млн.юанів (1,2 млн. доларів США) [47].

Проте, незважаючи на велику програму візиту і активне розширення існуючого співробітництва, в статтях ряду західних видань містилися стримані оцінки результатів візиту Л.Д. Кучми. Так, за повідомленням агентства ВВС, український президент також прагнув заручитися підтримкою Китаю як постійного члена Ради Безпеки ООН у справі розслідування продажу Україною військової техніки в Ірак, проте в цьому йому було відмовлено. Більш того, за повідомленнями того ж джерела, «у самому Китаї цей візит особливого ажіотажу не викликав. Хоча Л. Д. Кучма також приїжджав з офіційним візитом до Пекіна і в 2003 р., сторони знову сконцентрували свою увагу лише на подальших закупівлях військової техніки, не зачіпаючи інші напрямки співпраці.

Наприкінці 2004 р.президентом України став В. О. Ющенко, і китайсько-українські відносини знову охололи через Тайванський фактор. У 2005 р. Київ

видав візу міністру закордонних справ Китайської Республіки на Тайвані Хуану Чжифану, який відвідав Україну для участі в заходах в рамках засідання «Міжнародної кризової групи». Ситуацію ускладнила та обставина, що за кілька місяців до цієї події сесія Всекитайських зборів народних представників прийняла досить жорсткий закон «Про боротьбу з сепаратизмом». Більш того, влітку 2005р. В. А.Ющенко здійснив офіційний візит до Японії, тим самим значно ускладнивши і без того непрості відносини з Китаєм. В результаті під час президентства В.О. Ющенка китайсько-українські контакти на вищому рівні майже повністю припинилися [43].

1.2. Розвиток двосторонніх політичних відносин.

За часів реалізації зовнішньополітичної концепції, заснованої на балансуванні між інтересами Росії і Заходу та грі на протиріччях між ними, Китай у зовнішньополітичному курсі України не був пріоритетним. Розвиток повноцінних відносин між КНР та Україною розпочався з 2010 року, а саме президентства В. Януковича, за якого зовнішня політика України у Східному напрямку набула нового значення.

Перша зустріч в. Януковича з головою КНР Ху Цзіньтао відбулася в рамках саміту з проблеми ядерної безпеки у Вашингтоні 12 квітня 2010 р., коли глави двох держав обговорили питання розвитку міждержавних зв'язків [17]. З 2 по 5 вересня 2010 р. в. Янукович здійснив державний візит до КНР, в ході якого глави держав досягли спільної позиції щодо розвитку двосторонніх відносин. Китайський лідер зазначив, що КНР надає великого значення відносинам з Україною і готовий докладати спільних зусиль для активізації політичного діалогу та консультацій. Він закликав обидві сторони розширювати масштаби двостороннього торговельно-економічного співробітництва і поставив за мету вивести двосторонній товарообіг на рівень 10 млрд дол. до 2012 р. Під час зустрічі главами держав було підписано більше десятка договорів. Серед них, зокрема, крім «Спільної заяви глав держав щодо всебічного підвищення рівня китайсько-українських відносин дружби і

співробітництва», за якою встановлювалось стратегічне партнерство між державами, були підписані «Основні напрямки українсько-китайських відносин (Дорожня карта) на 2010— 2012 рр.», Угоди про спільну співпрацю в різних сферах: міждержавних відносин, фінансів, розвитку інфраструктури, енергетики, авіаційно-космічної промисловості, бізнесу, будівництва залізниць. Були також укладені договори про митницю та карантин [39].

В. Янукович повністю погодився із заявами Ху Цзіньтао щодо подальшого розвитку двосторонніх відносин. Він також зазначив, що сторони мають докладати спільних зусиль до поглиблення політичного діалогу, зміцненню стратегічної співпраці, почастішання обмінів візитами на високому рівні, а також розширенню співпраці в різних сферах. Після закінчення переговорів глави двох держав підписали Спільну заяву між Китайською Народною Республікою і Україною щодо всебічного підвищення рівня китайсько-українських відносин дружби і співробітництва.

З 18 по 20 червня 2011 р. Ху Цзіньтао перебував в Україні з державним візитом. 20 червня 2011 р. керівники двох держав підписали Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства [53]. У декларації сторони підтвердили наступні домовленості:

- дотримуватися всіх підписаних двосторонніх угод на підставі принципів взаємного незастосування сили або загрози силою, взаємної поваги суверенітету і територіальної цілісності, взаємного ненападу, невтручання у внутрішні справи один одного, взаємної вигоди, рівності, мирного співіснування;
- поважати шлях політичного, соціального, економічного, і культурного розвитку, обраний кожною зі сторін;
- докласти всіх необхідних зусиль щодо забезпечення стабільного розвитку міждержавних зв'язків;
- підтримувати один одного в питаннях, що зачіпають Державний суверенітет і територіальну цілісність;

- співпрацювати в боротьбі з тероризмом, екстремізмом, сепаратизмом розповсюдженням зброї масового знищення, організованою злочинністю, наркобізнесом, торгівлею людьми та іншими злочинами;
- не допускати і не підтримувати створення або діяльність на своїй території екстремістських організацій, які становлять загрозу для суверенітету, безпеки і територіальної цілісності іншої сторони;
- взаємодіяти в торговельно-економічній, науково-технічній, інвестиційній, сільськогосподарській та інших сферах, в галузі будівництва інфраструктури;
- Україна твердо підтримує позицію Китаю з питання Тайваню і дотримується принципу «одного Китаю», виступає за мирний розвиток відносин між двома берегами Тайванської протоки і мирне об'єднання Китаю;
- Китай підтвердив, що поважає суверенітет, територіальну цілісність і незалежність України [1].

Після обрання Сі Цзіньпіна 15 листопада 2012 р. на посаду генерального секретаря ЦК КПК В. Янукович привітав нового лідера КНР з обранням на посаду, а також висловив сподівання на подальший розвиток двосторонніх відносин стратегічного партнерства, розширення гуманітарних контактів між народами двох держав, виконання існуючих домовленостей [30].

У 2013 р. стало відомо про те, що Китай планує орендувати на території України близько 3 млн гектарів сільськогосподарських угідь строком на 50 років. Згідно з планами, на першому етапі китайська державна компанія Xinjiang Production and Construction передбачала орендувати в українського агрохолдингу KSG Agro 100 тис. гектарів у Дніпропетровській, Кіровоградській та Херсонській областях, АР Крим, де орендарі планували побудувати кілька іригаційних систем і провести обводнення займаних територій. У перспективі Україна розглядалася як найбільший закордонний виробник продуктів харчування (пшениця, кукурудза та ін.) для жителів КНР [44].

Сторонами також підтримувалися двосторонні зв'язки в гуманітарній сфері. Наприклад, відбувалися Дні української культури в Китаї (2010 р.) і дні китайської культури в Україні (2011 р.) за участі діячів культури України і КНР, проходили обміни гастрольними виступами. Крім того, був успішно проведений Всеукраїнський етап конкурсу на знання китайської мови. Крім того, на території України діє кілька Інститутів Конфуція. Розвитку двосторонніх україно-китайських зв'язків сприяли офіційні контакти між представниками керівництва України та Китаю [17].

Велику роль у зміцненні україно-китайського співробітництва відіграли державні візити Голови КНР Ху Цзін'яо до України (18-20 червня 2011 р.) та президента України в КНР (3-6 грудня 2013 р.) [19]. Примітно, що свій останній візит до Китаю президент України В. Янукович здійснив вже після початку кризи в Україні. 5 грудня 2013 р. в Будинку народних зборів він провів переговори з Головою КНР Сі Цзін'піном. В ході бесіди Сі Цзін'пін назвав Януковича великим другом китайського народу. Лідери двох країн обмінялися думками про подальше зміцненні китайсько-українського стратегічного партнерства та обговорили проблеми, представляють взаємний інтерес. За результатами цього візиту лідери Китаю та України домовилися про подальше поглиблення стратегічного партнерства двох країн, дієві заходи щодо просуванню практичної співпраці в таких сферах, як сільське господарство, енергетика, інфраструктура, фінанси та високі технології. Вони домовилися також постійно розширювати співпрацю в науці, освіті, культурі, охороні здоров'я, туризмі та спорті, спілкування між людьми. Лідери Китаю та України заявили про важливість підтримання тісної взаємодії в міжнародних і регіональних справах, спільні зусилля у сприянні встановленню справедливого і раціонального нового міжнародного політичного порядку, протидії викликам глобального характеру та відстоюванні спільних інтересів [43].

Коли в Києві вже почався Євромайдан, В. Янукович, тим не менш, не скасував свого візиту до Пекіна. Напередодні експерти вважали, що український президент не тільки прагне заручитися китайською підтримкою, а

й сподівається, що новий приплив інвестицій сприятиме оздоровленню економіки, яке допоможе впоратися з суспільним невдоволенням. Деякі фахівці також відзначали, що В. Янукович серйозно розглядав КНР як якусь третю силу, відмінну від ЄС і Росії, на яку в подальшому можна було б орієнтуватися.

Під час зустрічі сторони підписали угоди про співпрацю в будівництві глибоководного порту в Криму, реконструкції рибного порту в Севастополі і створенні зони економічного розвитку високотехнологічної індустрії. Крім того, Китаю були виділені орні землі для вирощування сільськогосподарських культур, а також підписані угоди про розширення закупівель в Україні кукурудзи і пшениці. Сторони домовилися про спільну реалізацію проекту «Повітряний експрес» зі створення залізничного сполучення між Києвом і аеропортом Бориспіль, а також у спільному створенні і виробництві нових двигунів для літаків і вертольотів [17].

Однак ряд українських експертів зазначав, що в ході візиту лідерам не вдалося домовитися з одного принципового питання – надання Китаєм кредиту. Українські економісти відзначали, що під час візиту президента в Китай Україна може отримати кредит обсягом від 8 до 10 млрд. доларів США. Саме цієї суми вистачило б на покриття частини зовнішніх зобов'язань держави в 2014 р. Однак Сі Цзінпін не поспішав з підтримкою. Китайська сторона спростувала інформацію про підписання будь-яких кредитних угод. Про майбутні можливі кредити для економіки України також сказано не було.

Таким чином, Китай діяв прагматично – важливий в стратегічному відношенні Крим гармонійно вписувався в нещодавно висунутий Сі Цзінпіном грандіозний інфраструктурний проект «Нового Шовкового Шляху», а українські сільськогосподарські культури були привабливі для Китаю з точки зору диверсифікації і стабілізації імпорту зерна. Китайська влада не пішла далі і не стала надавати кредити українському лідеру, що втрачає довіру всередині власної країни, побоюючись, що їхні кошти через нестабільну політичну ситуацію можуть бути витрачені даремно [17].

Слід зазначити, що російські фахівці досить нейтрально оцінювали тоді проникнення в Крим китайського капіталу – очікувалося, що це не призведе до витіснення російських інвестицій, а реконструкція порту в Севастополі не створить серйозних перешкод перебуванню російської військової бази. Швидше за все, зважаючи на позитивні на той час відносини між Москвою і Пекіном, російські експерти утримувалися від негативних оцінок [44].

Враховуючи наведене вище, Китай зіткнувся з досить серйозними проблемами, що стосувалися реагування на українську кризу 2013-2014 рр., особливо, після того, як був повалений режим влади президента Януковича. Внаслідок краху в Україні колишньої системи державної влади, дестабілізації, що почалася в суспільно-політичній і соціально-економічній сферах, реалізація багатьох цілей і завдань, пов'язаних з подальшим розвитком українсько-китайських відносин, освоєнням Китаєм України, території Кримського півострова опинилася під великим питанням. Спочатку Китай виявляв вельми стриману реакцію і фактично аж до кінця лютого 2014 р. не робив ніяких гучних заяв з питання кризи в Україні та агресії РФ, не брав участі в жодних дипломатичних акціях. Це, однак, не означало, що Китай не виявляв інтересу до подій, що відбувались в Україні, оскільки інтенсивно і дуже уважно стежив за ситуацією в цій країні [53].

Центральне телебачення Китаю широко висвітлювало події в Україні, але в певних, досить жорстких рамках. Основна ідея репортажів Центрального телебачення КНР полягала в тому, що «протести проти уряду ведуть до хаосу». Однак з 22 лютого 2014 р., коли В. Янукович втік з Києва, відбулися серйозні зміни. Репортажі раптово припинилися. Коли офіційні канали ЗМІ виявили, що представники опозиції взяли гору, а глава держави покинув країну, то одразу переключили свою увагу на проблему відродження японського мілітаризму. Стриманістю відрізнялася і офіційна позиція Китаю. МЗС КНР підкреслював, що Китай не має наміру втручатися у внутрішньополітичні справи України, він поважає рішення народу України і готовий надалі до дружнього діалогу і співпраці [43].

Вже 25 лютого 2014 р. відбулась заява МЗС КНР про повагу до вибору українського народу та готовність продовжувати діалог з новими представниками влади в Україні. Таким чином, Китай фактично, проявив готовність співпрацювати з новою українською владою, хоча складність ситуації полягала в тому, що керівництво КНР відверто негативно ставиться до будь-яких спроб революційним шляхом скидати діючу владу, що суперечить самому світовідчуттю китайської еліти. Складність ситуації полягала також і в тому, що в геополітичному плані Китай був змушений дотримуватися позиції, яка відображала прагнення КНР до зближення з РФ [44].

2 березня 2014 р., після огляду Радою Федерації РФ можливості використання збройних сил Росії на території України, МЗС КНР виступив зі спеціальною заявою щодо ситуації в Криму. Він заявив, що Китай глибоко стурбований ситуацією, що склалася в Україні, і закликає зацікавлені сторони прагнути до політичного вирішення розбіжностей, забезпечення миру і стабільності в регіоні за допомогою діалогу і переговорів на основі поваги міжнародного права і норм міжнародних відносин. «Ми вкрай засуджуємо насильницькі акти, що виникли в попередні дні в Україні... Китай здавна дотримується принципу невтручання у внутрішні справи, поважає незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України», — констатував МЗС КНР зазначивши, що китайська сторона буде пильно стежити за ходом розвитку ситуації в Україні [47].

3 березня 2014 р. під час засідання Ради Безпеки ООН Китай, як і очікувалося, зайняв неоднозначну позицію по Україні та Криму. Безпосередньо КНР не підтримала РФ на засіданні Ради Безпеки ООН, позначивши свою стурбованість ситуацією, що склалася і висловившись на підтримку мирного вирішення проблем України, за невтручання у її внутрішні справи і дотримання її незалежності, суверенітету і територіальної цілісності. Особливість позиції Китаю полягала і в тому, що, не схвалюючи на словах російську точку зору, він, тим не менш, не став на бік України та Заходу, які піддали Росію жорсткій критиці за її дії в Криму. Складність ситуації посилюється і у зв'язку з

наявністю у Китаю власного «острова Крим» - Тайваню, встановлення контролю над яким знаходиться в числі найважливіших завдань майбутньої політики КНР. У зв'язку з цим не слід ігнорувати те, що Китай цілком може використовувати Крим як прецедент для вирішення проблеми Тайваню [47; 50].

7 березня 2014 р. МЗС КНР виступив з черговою спеціальною заявою. Коментуючи ситуацію, що склалася в Україні, він висловив надію, що сторони утримаються від дій, які могли б погіршити ситуацію і знайдуть спосіб політичного вирішення кризи. На прохання журналістів прокоментувати позицію Китаю щодо проведення псевдо-референдуму з питання вступу АР Крим до складу Росії, а США, Європа та інші розглядають дії РФ як порушення норм міжнародного права, офіційний представник МЗС КНР заявив, що Китай закликає всі сторони в рамках закону і порядку шляхом переговорів мирно вирішити існуючі розбіжності, оберігати законні права та інтереси представників усіх національностей України, постаратися якомога раніше повернути суспільство до звичного порядку, підтримувати мир і стабільність в регіоні. Торкнувшись обговорення США і Європою можливості введення санкцій щодо Росії, він заявив, що Китай неухильно виступає проти повсюдного введення санкцій або загроз про їх застосування [48].

15 березня 2014 р., коли в Раді Безпеки ООН пройшло чергове засідання, присвячене Україні, Росія використала своє право вето щодо проекту резолюції РБ ООН, що пропонувала оголосити нелегітимним майбутній в Криму референдум про статус півострова. Документ був підтриманий 13 країнами-членами Ради Безпеки ООН, за винятком Китаю, який утримався. У виступі після голосування за проектом резолюції, Постійний Представник Китаю при ООН Лю Цзеї зазначив, що зовнішнє втручання стало головною причиною занурення України в кризу, і висунув пропозиції щодо вирішення кризової ситуації. Він підкреслив, що ключовим для цього є збереження руху в напрямку політичного врегулювання, щоб за допомогою діалогу і переговорів якомога раніше вирішити наявні розбіжності [48].

27 березня 2014 р. під час голосування Генеральної Асамблеї ООН щодо резолюції «Територіальна цілісність України» (у Раді Безпеки вона не була прийнята внаслідок вето з боку Росії), в якій, зокрема, говорилося, що «референдум, проведений в Автономній Республіці Крим і місті Севастополі 16 березня 2014 р., не маючи законної сили, не може бути основою для будь-якої зміни статусу Автономної Республіки Крим чи міста Севастополя», Китай утримався. «За» проголосували 100 держав-членів ООН. «Проти» -11. Утрималися - 58 держав. Приблизно так само Китай сформував свою позицію в умовах загострення ситуації в південно-східних районах України внаслідок агресії з боку РФ — в Луганській, Харківській, Донецькій та ін. областях. Коли 13 квітня 2014 р. питання щодо ситуації на південному сході України обговорювалося в Раді Безпеки ООН, де США, Великобританія і Франція знову вступили різко проти Росії, Китай, як і на попередніх засіданнях, присвячених Україні, зайняв нейтральну позицію [32].

Йти на зближення з Росією Китай змушували фактори, пов'язані з проблемою спірних територій, щодо якої демократичні країни Заходу займають досить жорстку позицію, а у зв'язку з окупацією Криму ще більш посилили її. Тим не менш, зближення Китаю і Росії, що відбувалось паралельно з розгортання українсько-російської, може мати не тільки геополітичне підґрунтя, а й цілком конкретні інтереси в сфері економіки. Деякі експерти бачать значні економічні вигоди від розвитку кризи, а також режиму санкцій, введених щодо Росії. Підкреслюється, що опинившись в економічній ізоляції, Росія переорієнтувала поставки енергетичних ресурсів в Китай, тоді як Китай заповнив вакуум західних інвестицій в Росії, а також перетворився на найбільшого постачальника товарної продукції на російський ринок [42].

Керівництво КНР, безумовно, розуміє, що головні учасники «боротьби за Україну», що розгорнулася на глобальному рівні, — РФ, ЄС і США - вкрай зацікавлені в підтримці своєї позиції з боку одного з провідних геополітичних гравців, тобто Китаю. В результаті, ця ситуація, що склалась, зіграла на користь Китаю. Залишаючись осторонь україно-російського конфлікту, Китай, зміг з

успіхом для себе зіграти на наявних у той час гострих протиріччях між РФ, ЄС і США щодо української кризи. Позначивши в процесі «перетягування» між сторонами свій винятковий геополітичний статус, Китай отримав з цього очевидну вигоду: значно посилив свою роль в сучасних міжнародних відносинах, ще більше збільшивши свою вагу як діючого на глобальному рівні геополітичного гравця і в підсумку отримав шанс серйозно зміцнити вплив на світові справи [44].

Вирішальним фактором, що сприяв еволюції позиції Китаю щодо української кризи, став геополітичний. Очевидно, що в 2014 році спостерігалась виключно жорстка за характером геополітична гра, в центрі якою знаходилась Україна. Ключові учасники цієї гри - США, ЄС, Росія, Китай. Україна, таким чином, знаходиться в сфері інтересів відразу декількох гравців, у кожного з яких існують свої економічні та геополітичні інтереси.

Після початку російської агресії двосторонні контакти між Україною та КНР сповільнились. Лише 17 січня 2017 року відбулась зустріч Голови КНР Сі Цзіньпіна і Президента України П. Порошенка на полях Всесвітнього економічного форуму в швейцарському Давосі. Сторони домовились про активізацію відносин на рівні дипломатичних представництв. До цього лідери двох держав зустрілися лише один раз без будь-яких домовленостей - це сталося випадково, коли вони зіткнулися в кулуарах саміту з ядерної безпеки у Вашингтоні в квітні 2016 р. і коротко поговорили. Зустріч глав двох держав у Давосі дозволяє судити про поживлення політичного діалогу на вищому рівні між КНР і Україною, темпи якого явно сповільнилися після зміни влади в Україні в 2014 р. Це період можна вважати періодом порівняної активізації відносин, але з яскраво вираженим пасивним політичним характером [16].

Стан відносин у 2018 році Головка В. охарактеризував як не відсутність результатів, а перспективну порожнечу. За його словами з порожнечі 2018 року в майбутньому виникне корисність і результативність.

Політична порожнеча. Українське керівництво не знайшло можливості активізувати відносини зі своїми китайськими колегами протягом 2018 року.

Були проігноровані такі знакові майданчики як «літній Давос» в Тяньцзіні і виставка Експо в Шанхаї. В останньому випадку українську делегацію представляв перший віце-прем'єр-міністр - Міністр економічного розвитку і торгівлі Степан Кубів. При всій повазі до його персони, для Пекіна це не належний рівень: в офіційних повідомленнях китайських державних ЗМІ глави делегацій нижче прем'єр-міністра не згадувалися [47].

Програмна порожнеча. У грудні 2018 р. закінчився період реалізації «Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014-2018 рр.», але про її оновлення мови не йшло.

Кадрова порожнеча. Український посол в КНР Олег Дьомін перебував в Пекіні більше п'яти років (був призначений в червні 2013 року Віктором Януковичем). Низька ефективність роботи посольства наштовхувала на необхідність кадрових змін. Але у Петра Порошенка не було ні адекватних кадрів для заміни, ні стратегії на китайському напрямку.

Комунікаційна порожнеча. За 2018 рік вдалося провести лише два заходи по лінії Міжурядової комісії зі співробітництва Україна-Китай: 6-7 червня відбулося Третє засідання Підкомісії з питань науково-технічного співробітництва. На ньому була узгоджена нова програма науково-технічного співробітництва на 2019-2020 рр. А 8-10 листопада пройшло п'яте засідання Підкомісії з питань співробітництва в космічній галузі. За його підсумками була розширена програма співпраці до 80 проектів і визначені пріоритетні напрямки: дослідження Місяця і далекого космосу, створення надважкої ракети-носія, розробка систем телеметрії, зв'язку та управління космічними апаратами, моніторинг космічного сміття, прийом і використання даних дистанційного зондування Землі і т. д. Більшість цих проектів не сприяють зміцненню відносин, а, радше, націлені на вирішення глобальних проблем [10].

Порожнеча ініціатив. Україна у 2018 році знову підняла питання про формування зони вільної торгівлі з Китаєм. Як мінімум, про це в Шанхаї в листопаді заявив С. Кубів. Однак виявилось, що Міністерство економічного

розвитку і торгівлі України ще навіть не зробило первинного аналізу того, чи є сенс її формувати.

Опозиція не терпить порожнечі. Китайська непрозора активність вже нашоувхується на протидію. Так, один з лідерів Радикальної партії Народний депутат Віктор Галасюк наприкінці 2018 р. розкритикував плани залучити для будівництва об'єктів гідроенергетики китайські компанії і заявив, що 500 млн дол. повинні піти Харківському "Турбоатому". До цього була кампанія проти поставок неякісного, але дешевого китайського оцинкованого прокату в Україну. Також почалася кампанія проти закупівлі в Китаї, а не в українських виробників колісних пар для «Укрзалізниці» [40].

Деяка активізація відносин між сторонами розпочалась після зміни президента України в першій половині 2019 року. Перший квартал 2019 р. ознаменувався інтенсифікацією відносин Пекін-Київ. У січні в Давосі пройшла зустріч Петра Порошенка із заступником голови КНР Ван Цішанем. За її підсумками, крім іншого, було домовлено провести протягом року четверте засідання українсько-китайської міжурядової комісії зі співробітництва. У розвиток домовленостей пройшли переговори першого віце-прем'єр-міністра Міністра економічного розвитку і торгівлі Степана Кубіва і посла КНР в Україні Ду Вея (у Києві) і заступника Міністра закордонних справ Сергія Кислиці в Пекіні. Проведення міжправкомісії обговорювалося 15 березня на зустрічі посла України в КНР Олега Дьоміна із Заступником міністра закордонних справ КНР Чжан Ханьхуєєм [8].

Наприкінці квітня українська делегація взяла участь у Другому міжнародному форумі «Один пояс, один шлях». Її очолив С. Кубів, але в її складі також був і керівник Головного департаменту зовнішньої політики та європейської інтеграції Адміністрації Президента України Ігор Жовква. Він провів зустріч із заступницею директора департаменту, що відповідає за відносини з Україною, міжнародного відділу Центрального комітету Комуністичної партії Китаю Ван Мінъ, в ході якої китайська сторона заявила, що повністю поважає вибір українського народу. Надалі І. Жовква продовжив

працювати з новою президентською командою і у вересні був призначений заступником голови офісу Президента з міжнародних питань [43].

У перші місяці президентства В. Зеленського було помітно, що пріоритетність китайського напрямку в його команді була ще нижчою, ніж у його попередника. Так, посол Ду Вей символічно зустрівся з новим президентом 10 травня, тобто ще до інавгурації. Голова КНР Сі Цзіньпін надіслав В. Зеленському вітальну телеграму у зв'язку з обранням, а в червні також направив лист (зміст невідомий). Однак далі дипломатичний діалог не пішов. Протягом року за інерцією пройшли два засідання підкомісії міжправкомісії - зі співробітництва в освітній сфері (червень) і в сільському господарстві (листопад).

Як тільки був сформований новий Кабмін на чолі з Олексієм Гончаруком, китайська сторона проявила активність. Вже на початку вересня посол Ду Вей зустрівся з новопризначеним віце-прем'єром-міністром з цифрової трансформації Михайлом Федоровим, щоправда, жодних нових домовленостей досягнуто не було. У Верховній Раді України станом на кінець року вже сформовано півсотні комісій з міжпарламентських зв'язків з іноземними державами, але Китаю серед них немає. Натомість справжній фурор у владних комітетах мав приїзд до Києва засновника Alibaba Джека Ма. З ним зустрілися і президент, і прем'єр-міністр. Його супроводжував посол КНР в Україні [17].

Водночас на початку осені питання україно-китайських відносин набуло міжнародного звучання. США вустах радника президента США з нацбезпеки Джона Болтона виступили проти продажу двигунобудівної компанії «Мотор Січ» - одного з найбільших підприємств в українському оборонно-промисловому комплексі - китайським власникам. У відповідь посол Ду Вей зібрав прес-конференцію в Києві і вказав на неприпустимість втручання ззовні в суто економічні відносини між двома країнами. Ці заяви засвідчили готовність Китаю почати конкурувати за Україну з країнами Заходу. Однак, давно укладена угода про продаж заблокована до особливого рішення Антимонопольного комітету України [31].

Ще у травні Україну в Китаї став представляти Тимчасовий повірений Віктор Пономарьов. Але лише в грудні стало відомо про визначену кандидатуру нового посла – ним став Сергій Камишев. Він вже був послом України в КНР (2004-2009 рр.). У грудні також стало відомо, що Україну після всього трьох з половиною років роботи залишає посол Ду Вей. Обопільне перезавантаження посольських місій може стати яскравим приводом до якісного перезавантаження відносин між державами [43].

Політична співпраця між Україною та КНР суттєво активізувалась під час пандемії COVID-19. Наприкінці лютого 2020 року Україна почала поставляти засоби захисту від вірусу до КНР. 23 березня 2020 року в Київському міжнародному аеропорту «Бориспіль» приземлився стратегічний літак ВПС України Іл-76 з 20-тонним вантажем з Китаю. У нього було включено невизначену кількість медичних апаратів штучної вентиляції легенів, а також 250 000 тестів COVID-19 і 600 000 медичних масок.

Президент України Володимир Зеленський оголосив про постачання китайської авіації в перших рядках відеозвернення. «Сьогодні ввечері наш перший вантажний літак з Китаю приземлився в Борисполі», - сказав Зеленський 23 березня. «Це тільки перша партія того, що нам дійсно потрібно» [31].

29 березня в Україну з Китаю прибув ще один літак з поставками, на цей раз 300 000 респіраторів, 35 000 захисних костюмів і 1,8 мільйона звичайних медичних масок. 1 квітня Зеленський анонсував чергову китайську поставку захисного спорядження і тестових комплектів.

24 червня 2020 року літак Збройних Сил України, завантажений найбільшою партією гуманітарної допомоги з Китаю, приземлився в середу в Міжнародному аеропорту Бориспіль в Києві, доставивши найважливіші медикаменти для боротьби країни з COVID-19. «Китайський народ продемонстрував надзвичайно щирий жест солідарності з українським народом у боротьбі з епідемією COVID-19», - сказав Заступник Міністра закордонних справ України Євген Єнін [37].

Гуманітарна допомога включала захисні маски, костюми та дезінфікуючі засоби, а також 10 апаратів штучної вентиляції легенів. Вантаж був розподілений між закладами охорони здоров'я, вищими навчальними закладами та обласними державними адміністраціями.

Під час брифінгу посол Китаю в Україні фан Сяньрун заявив, що Китай і Україна встановили ефективну співпрацю на самому початку пандемії. «Пандемія-це спільний ворог людства. Я вірю, що Китай і Україна зможуть продовжити (свою) співпрацю, щоб перемогти вірус якомога швидше», - сказав Фан [37].

Завдяки повітряним перевезенням медикаментів Китай помітно зміцнив свою репутацію в Україні. Насправді, зараз більше українців розраховують на допомогу комуністичного Китаю, ніж на будь-яку іншу країну або міжнародну організацію.

Згідно з новим опитуванням Київського міжнародного інституту соціології, 34% українців заявили, що Китай робить все можливе, щоб допомогти їхній країні. Всесвітня організація охорони Здоров'я отримала 11% відповідей, ЄС-10%, США-9% і Росія-9%. Тим не менш, деякі українці як і раніше скептично ставляться до остаточного значення китайського гамбіту [31].

Окремо необхідно згадати відносини України з Тайванем. На початку 1990-х років, відразу після здобуття Україною пострадянської незалежності, Китай і Тайвань поспішили першими встановити відносини з Україною, найбільшою країною за площею суші в Європі, відомою своїми ґрунтами і морськими портами, а також як канал зв'язку зі Сходу на Захід. Китай виграв гонку, але потім Україна вступила в новий смутний час, і китайсько-тайванське питання не було центральним питанням у Києві.

Коли Україна отримала незалежність, Тайвань спробував встановити офіційні дипломатичні відносини з Києвом ще в 1992 році. Того ж року віце-міністр закордонних справ Тайваню Чан Сяо-Йен здійснив два дипломатичні візити в Україну. Пекін у відповідь прискорив власні переговори з Україною і встановив дипломатичні відносини. Через політику КНР «один Китай» Тайвань

втратив можливість вступити в союз з Україною. У серпні 1996 року Пекін розлютився, коли віце-президент Тайваню Лін Чань відвідав Київ. МЗС України захищалося тим, що Тайванський чиновник був запрошений Київським національним університетом імені Тараса Шевченка і його візит був приватною справою [62].

У 2004 році президент Тайваню Чень Шуйбянь був одним з перших, хто привітав Віктора Ющенка з перемогою на президентських виборах після Помаранчевої революції, в ході якої люди успішно повстали проти корупції на виборах: свого роду подія, заборонена в Китаї. У своєму листі лідер Тайваню назвав перемогу Ющенка «тріумфом українців, які прагнуть свободи і демократії.»

Чень Шуйбянь також висловив надію на «активізацію співпраці з Україною в багатьох сферах, таких як економіка, торгівля, культура і технології.» Спочатку, з новим демократичним духом в українському уряді, здавалося, що реальна співпраця може відбутися з Тайванем. У 2005 році Тайванський Торговий центр у Києві, тайванська некомерційна організація, що фінансується урядом Тайваню, почала надавати безкоштовні консультації з питань торгівлі з Тайванем українським, білоруським і грузинським підприємцям. Ця робота триває і сьогодні. У 2005 році Україна видала візу офіційному представнику Тайваню Хуану Чжіфану. Образившись, Китай у відповідь скасував засідання Міжурядової комісії з торговельно-економічного співробітництва, заплановане на початок 2006 року [59].

Потім, у грудні 2013 року, під час Євромайдану тодішній президент України Віктор Янукович під великим тиском всередині країни несподівано швидко вирушив до Китаю. У Пекіні він підписав договір про дружбу. Поряд з угодами, підписаними в 2010 році, в договорі було обіцяно, що Україна буде виступати проти «незалежності Тайваню»; проти прийняття Тайваню в будь-які організації, які приймають тільки суверенні держави; і буде уникати «будь-яких офіційних контактів з Тайванем» [28].

Навіть після повалення режиму В. Януковича китайська політика залишилася в силі, і до цього дня Україна навіть не має неофіційних дипломатичних відносин з Тайванем. Йдеться про Пекінський принцип «одного Китаю», який вимагає від будь-якої країни, яка бажає торгувати з Китайською Народною Республікою, відмовитися від офіційних зв'язків з Тайванем, офіційною назвою якого є Китайська Республіка. У 1949 році, коли комуністи взяли під свій контроль материк, повалений китайський уряд втік на острів Тайвань і зробив Тайбей своєю столицею. Але Пекін продовжує претендувати на острів Тайвань як на свій власний, і жорстко обрушується на будь-кого, хто намагається підтримати незалежність Тайваню. В результаті Тайвань визнаний як держава тільки 15 країнами, в основному невеликими країнами Карибського басейну і Центральної Америки, а також Ватиканом. Близько 50 держав мають неформальні, але міцні зв'язки з урядом Тайваню через «економічні або культурні» офіси в Тайбеї та їх столицях. Однак Київ, згідно з угодами Януковича, не має таких зв'язків з Тайбеєм [49].

Зараз Україна здається Китаю ближче, ніж будь-коли раніше. Китай сьогодні змінив Росію в якості основного торгового партнера України, і Україна заборгувала Пекіну понад 1,3 мільярда доларів. Під час коронавірусу, на початку коронавірусної кризи, президент України Володимир Зеленський похвалив Китай за його жорстку ізоляцію. «Досвід інших країн показує, що м'якість і ліберальність є союзниками корона вірусу», - сказав він. Тайвань, з іншого боку, тримав вірусне поширення менш ніж до 500 інфекцій без блокування. У такий спосіб Україна підтвердила свій вибір на користь КНР [59].

У підсумку варто зауважити, що сучасні китайсько-українські відносини перебувають у статичному стані. Не можна сказати, що у сторін відсутній взаємний інтерес, проте Китаю і Україні поки не вдається побудувати гармонійні і взаємовигідні відносини, що повною мірою відповідають інтересам двох країн. Інтереси України полягають в першу чергу в отриманні економічної вигоди та інвестицій, а тому українська торона нейтрально ставиться до

розвитку відносин. У той же час Китай зацікавлений в Україні з тих-таки економічних причин, але виявляє інтерес набагато жвавіше, оскільки цей інтерес стосується не вже вироблених сфер співпраці, а розширення їх кола. У будь-якому разі Україна в цих відносинах залишається молодшим партнером, а тому необхідно вибудувати ефективну стратегію розвитку українсько-китайських відносин задля використання максимального спектру можливостей.

1.3. Перспективи політичного співробітництва між державами

Зважаючи на порівняну пасивність українсько-китайських відносин держави мають досить широкі можливості інтенсифікації відносин. Характер відносин між країнами визначається як стратегічне партнерство, а тому є всі підстави реалізації цього статусу. Це стосується як міждержавних процесів як таких так і підписання нових документів.

Перш за все варто зосередитись на інтенсифікації існуючих зв'язків. Розпочати варто з перерозподілу зовнішньополітичних пріоритетів та визначення китайського як одного з першочергових. Необхідно переглянути зовнішньополітичні стратегії для їх подальшого коригування і оновлення. Провести перерозподіл ресурсів або напрацювати плани для майбутнього розподілу в бюджеті та державних стратегіях.

Основою для реалізації змін може слугувати інтенсифікація роботи та оновлення дипломатичних представництв, а саме їх персоналу. Враховуючи досвід останніх років необхідно поповнити диппредставництва новими кадрами, особливо тими, хто має успішний досвід ведення дипломатичної діяльності та є експертами у дослідженні Китаю та веденні справ в регіоні.

Те ж саме стосується виконавчої влади. Станом на сьогодні зрозуміло, що посадовці, що визначають зовнішньополітичний курс та діяльність в уряді та, найперше, в МЗС, не орієнтовані на КНР і, відповідно, не мають достатнього досвіду для успішного ведення справ з Китаєм. Необхідно створити аналітичні та інформаційні центри для дослідження далекосхідних країн та Китаю як

пріоритетної держави, які могли б ефективно впливати на інтенсифікацію відносин з КНР та їх якість.

Наступним кроком має стати активізація міжурядової та міжпарламентської співпраці шляхом створення спільних комітетів та налагодження традиції планових та спеціальних зустрічей на різних рівнях (у тому числі на найвищому). Для цього необхідно попередньо визначити інтереси держав у діалозі задля уникнення непослідовності в діях.

Доцільно опрацювати існуючу нормативно-правову базу та оцінити необхідність її оновлення та доповнення. Пріоритетними можуть бути угоди в сфері військової та політичної співпраці, науково-технічного обміну та співробітництва, торговельних відносин, інвестицій, тощо. Юридично необхідно закріпити положення, процеси та інститути описані вище.

Для зміцнення взаємодії на міжнародній арені варто активізувати співпрацю в межах міжнародних організацій та їх органів, напрацювання спільних позицій з глобальних, регіональних та локальних питань, тощо. Доцільно дійти згоди з лобіювання сторін в їх регіонах (України в регіоні Східної Азії та Азійсько-Тихоокеанського регіону та КНР в Європі).

Важливим аспектом є фінансова співпраця та питання інвестування та кредитування. Перш за все це актуально для України, оскільки вона потребує фінансових вливань, особливо від держави, яка має досить низькі вимоги до країн-об'єктів кредитування. У той же час вигідним буде інвестування України в КНР та створення філій українських компаній закордоном, що допоможе частково вирішити економічні проблеми України та зміцнити відносини між державами. Очевидно, що для цього потрібно буде створити відповідну договірну базу та налагодити канали інвестування й спростити умови фінансування.

Якщо оцінювати можливості проведення відповідних змін сьогодні, то тут є два основні варіанти розвитку подій: позитивний та негативний, а також ряд чинників, що можуть впливати на відносини. Позитивний варіант полягає у максимальній реалізації наведених вище порад інтенсифікації відносин. На

жаль, сьогодні доцільно розглядати песимістичний варіант розвитку подій. Враховуючи тенденції співпраця буде вестись класично переважно в економічній сфері, в той час як політичний аспект буде слугувати виключно засобом досягнення економічних цілей. З перерахованих сфер співпраці та заходів можливими є інтенсифікація співпраці в сфері інвестування та кредитування, збільшення товарообігу та укладання відповідних угод.

Пріоритетність Китаю в зовнішній політиці України залишається під питанням, оскільки в короткостроковій перспективі не намічається жодних зрушень в цьому питанні. Ймовірно, що інтерес України до КНР зростатиме пропорційно товарообігу.

При цьому варто зважати на російський чинник, який може впливати на ці відносини виключно негативно. Українське питання в російсько-китайських відносинах може стати розмінною монетою. Таким чином пасивність співпраці з Україною РФ може компенсувати вигодами зі свого боку. Подібна ситуація відбуватиметься і в форматі багатосторонніх домовленостей та можливостей налагодження каналів зв'язку в межах міжнародних організацій та форумів.

Ще одним чинником є зацікавленість КНР в Україні як точки сполучення Азії та Європи. Станом на сьогодні географічне становище України найбільше підходить Китаю для проникнення в Європу. Але паралельно зростає вага Південно-Європейських держав та країн Балкан, які з часом зможуть компенсувати вигоди від співпраці з Україною.

Таким чином перспективи українсько-китайських відносин станом на кінець 2020 року досить песимістичні. Сторони, через ряд факторів, не користуються наявними можливостями для співпраці. Не в останню чергу це спричинено недалекоглядністю української еліти.

Незважаючи на це, потенціал відносин досить багатий. Враховуючи обставини Китай може стати для України партнером, співпраця з яким вирішить ряд складних проблем у її міжнародному становищі. Китай У той же час матиме можливість диверсифікувати свою політику проникнення в Європу використовуючи найбільш вигідний для себе канал зв'язку.

Але зважаючи на обставини політичної співпраці в короткостроковій (а, можливо, й середньо строковій) перспективі не варто очікувати проривів чи, навіть, значної активізації. За цей час сторони можуть втратити ряд можливостей для реалізації своїх зовнішньополітичних інтересів. У той же час досить ймовірною видається інтенсифікація політичного співробітництва в довгостроковій перспективі, оскільки глобальні тенденції та ситуації навколо обох держав рано чи пізно призведуть до цього.

Висновки до розділу 1

Українсько-китайський політичний діалог з моменту здобуття Україною незалежності завжди мав досить пасивний характер. Сторони мало цікавилися одне-одним через географічну віддаленість та відсутність широкого спектру сфер співпраці. Період з 1991 року по 2010 рік варто охарактеризувати як час становлення торгово-економічних зв'язків низького рівня інтенсивності. Сторони напрацьовували договірно-правову базу інколи співпрацюючи в деяких сферах (військово-політичних, технічних, тощо).

З 2010 року Україна має задекларований рівень відносин стратегічного партнерства з Китаєм, який поки не повністю реалізується на практиці. У 2014 р. китайська сторона демонструвала обережність у відносинах з Україною. Одночасно позитивним є те, що політичні та економічні відносини між Україною та КНР поступово активізувалися протягом наступних років. Хоча зараз все ще спостерігається обережність китайського уряду, його інтерес до України помітно зріс, зважаючи на всі жести, що свідчать про готовність китайської сторони розвивати діалог. З іншого боку, складним залишається вплив російського чинника на українсько-китайські відносини. Прийнято вважати, що відносини Росії і Китаю є стратегічними. Так їх позиціонують обидві держави. І свідченням цьому нейтральна позиція КНР в ході українсько-російського конфлікту.

Разом з тим, Китай має стратегічні відносини і з Україною і не має наміру на угоду Москві відмовлятися від можливостей, які може отримати від співпраці з останньою. Хоча Китай дистанціюється від оцінок течії українсько-російського конфлікту, підкреслюючи відданість принципам міжнародного права та мирного вирішення будь-яких конфліктів, Пекін демонструє підтримку територіальної цілісності України. З урахуванням китайської специфіки зовнішньої політики, такий підхід вже є виграшним для України, оскільки Китай рідко ставить політичну відповідальність над економічними вигодами.

РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Після розпаду СРСР другим за величиною партнером України у військово-технічній сфері традиційно був Китай. Фактор агресії РФ проти України в китайсько-українських військово-технічних зв'язках зіграв свою роль, але зміни мали якісно інший характер, ніж у випадку з Росією, і не поставили під питання сам факт реалізації військово-технологічного співробітництва (ВТС).

Зі здобуттям незалежності в 1991 році Україна отримала у спадок значну кількість техніки. Так, наводяться дані, що на території України залишилося близько 6000 танків, приблизно 5800 броньованих машин, 6500 одиниць артилерії, 1000 літаків винищувальної, штурмової та військово-транспортної авіації, 400 вертольотів. Такі колосальні надлишки вимагали великих витрат на утримання, тому частина техніки була законсервована або переміщена на склади. Крім техніки, Україна стала володарем близько 17% підприємств ВПК Радянського Союзу – це приблизно 2000 організацій, так чи інакше зайнятих в оборонній промисловості, причому приблизно 700 з них були зайняті виключно виробництвом продукції військового призначення (ПВП) – як комплектуючих, так і готових виробів. Наслідки складного перехідного періоду, з якими різною мірою зіткнулися всі колишні союзні республіки, не змусили себе чекати - вже до початку 2000-х кількість діючих оборонних заводів скоротилася в рази [80].

Але навіть у цих умовах Україна могла самостійно випускати бронетехніку, кораблі, двигуни, стрілецьку зброю, спорядження та боєприпаси, виробити ракетної галузі, військово-транспортного авіабудування. Ряд підприємств через відсутність замкнутих технологічних ланцюжків в межах нової суверенної держави зберегли традиційні виробничі зв'язки з випуску ПВП і продовжили співпрацю з тепер уже іноземними пострадянськими колегами.

Наявність великої кількості ремонтних заводів дозволяла Україні заробляти на радянській збройовій спадщині: за необхідності знімати зі складів залишену на зберігання техніку, проводити її передпродажну підготовку, а потім реалізовувати в треті зацікавлені країни. Це, по-перше, було великим

джерелом бюджетних надходжень, по-друге, дозволяло позбутися застарілої, а тому непотрібної техніки, по-третє, забезпечувало ремонтні заводи замовленнями, а людей – роботою. Крім того, ремонтні заводи давали можливість модернізувати вже продану техніку.

Переломним моментом для українського ВПК стала криза 2014 року. Підприємствам галузі довелося розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього опору – національний ВПК був не в змозі забезпечувати в достатній кількості потреби власних ЗС, а з розривом ВТС з Росією і вимушеним імпортозаміщенням дещо ускладнилася ситуація і за експортними контрактами.

З початком кризи змінилася і структура експорту ПВН. З посиланням на звіт служб експортного контролю України, повідомляється, що в числі основних позицій як і раніше виступали танки, бронетехніка, ракети і стрілецьке озброєння, але з цього списку пішли авіатехніка, засоби ППО і великокаліберна артилерія. За останніми трьома зазначеними категоріями ВПК України виробництво не веде, і тому було прийнято рішення заборонити експортувати техніку, яка є в обмежених кількостях і може бути затребувана для задоволення потреб власних ЗС [81].

Проте, незважаючи на військові дії, кардинально скорочувати експорт Україна не стала. Відмова від виконання поточних контрактів підірвав би відносини з замовниками, змусив займатися пошуком нових покупців, спричинив би іміджеві втрати і упущену вигоду. У тому числі, виконання зобов'язань за поточними контрактами – нехай із затримками і відомими труднощами – дозволило українській оборонці залишатися дієздатною і зберігати колишні позиції на ринку озброєнь.

У цей складний для України період значну роль у забезпеченні експорту продукції українського ВПК зіграв Китай в період 2012-2016 років на Піднебесну припало 28% українського збройового експорту. Незважаючи на те, що Україна і Китай не мають безпосереднього кордону і не перебувають в одних і тих же регіональних організаціях, Китай завжди був зацікавлений у

ВТС з Україною. Пекін цікавить ВТС з Україною з двох причин: по-перше, офіційний Київ готовий продавати не тільки готову продукцію, а й технології її виробництва, причому Україна продає Китаю ті технології, які не продає РФ. Зокрема, це стосується військово-морської сфери, а також двигунобудування та військової авіації. По-друге, Україна готова продавати за цілком прийнятними для Пекіна цінами.

Україна досить активно розпродавала радянські технології. Наприклад, саме вона зіграла важливу роль в копіюванні Китаєм винищувача Су-27: авіаремонтні заводи України, що мали ліцензію на ремонт Су-27, надавали китайцям технічну документацію і зразки агрегатів винищувача, а також організовували навчання фахівців. Не останнє місце займає Україна і в розвитку китайської палубної авіації: Київ продав Пекіну перший прототип Су-33 - дослідний літак Т10К, що став основою для китайського палубного винищувача Shenyang J-15.

Українська сторона надала істотну допомогу КНР у справі створення першої авіаносної-ударної групи, в тому числі при підготовці пілотів, яка проходила на побудованому ще в радянські часи наземному комплексі «НИТКА»; потім аналогічний комплекс був відтворений на авіаційній базі «Хуандіцунь» в Шеньянському військовому окрузі і на авіабазі «Янлянь» в Ланьчжоуському військовому окрузі. На території України за період з 1999 по 2010 рр. було проведено навчання понад 200 військових фахівців, які задіяні у створенні авіаносних кораблів китайського виробництва [51].

Ще одним типом кораблів, який створювався за участі українських фахівців з газотурбінними двигунами, стали есмінці типу «Люйян-2» (Вони ж «Тип 052С») і їх більша модифікація «Люйян-3» (Вони ж «Тип 052D»). Рухова установка цих кораблів - український газотурбінний двигун ДА/ДН-80, хоча китайська сторона покладала певну надію на придбання сучасної американської газотурбінної установки від есмінців типу «Арлі Берк», але цього не сталося.

У плані авіаційної взаємодії слід зазначити, що саме українські технічні фахівці допомагали КНР розробити такий важливий елемент «триєдиної

ядерної сили», як стратегічні бомбардувальники. Підмогою в цій справі стала документація по «Ту-160», яка залишилася в Україні після розпаду СРСР. Особливий інтерес у китайських військових стратегів викликає український літак Ан-124 «Руслан», оскільки у КНР досі немає стратегічного компоненту в транспортній авіації. Хоча українські фахівці і допомагали в створенні нового середнього транспортного літака «Юнь-20», однак він не вирішує тих проблем, які стоять перед Китаєм, а саме дальність, обсяг і надійність перевезень, оскільки у КНР немає досвіду будівництва широкофюзеляжних транспортних літаків, а двигуни були взяті з російських поставок Д-30ПК, які не можуть зрівнятися за потужністю і паливною економічністю з новими російськими ПС-90А, застосовуваними для версії Іл-76 МД 90А.

Україна також може допомогти КНР з модернізацією Іл-76 в Іл-78 і поставити змінно-запасні частини до них. З 2012 р. ведуться переговори про таку співпрацю, тому що система дозаправки «ХунЕу-6» не забезпечує збільшення дальності дії літаків ВМС НВАК. Як сучасний літак для спеціальних потреб НВАК може бути обраний український АН-70, який за своїми льотними характеристиками вдало підійде на роль патрульного, протичовнового або літака радіоелектронної розвідки. Для цих завдань залишається його укомплектувати надійною і сучасною електронікою і внести невеликі зміни в Оснащення кабіни пілотів [43].

ВПС НВАК зацікавлені в таких продуктах українського авіапромислового комплексу, як АН-148 і АН-158. В рамках українсько-китайського співробітництва здійснюються й інші проекти, зокрема українське науково-дослідне агентство «Квант» поставляло для КНР напівактивні радіолокаційні станції (РЛС), головки наведення «Агат» 9В-1101К для ракет Р-27, а також нові мікрохвильові приймачі для бортових РЛС «НППН001» винищувачів Су-27 російського виробництва для підвищення їх бойових можливостей.

Відмінна особливість цих компонентів системи РЛС наведення полягає у високій завадостійкості. Примітно, що китайським інженерам не вдається скопіювати іноземні силові агрегати, а навіть якщо це і виходить зовні, то за

своїми характеристиками китайські вироби поступаються як в ККД, так і в надійності. Так, наприклад, оптимальним вибором для навчально-тренувальних літаків «Цзяолян-9» («Гірський орел») є український двигун АЛ-222-25Ф.

Ще одним прикладом китайсько-українського військово-технічного співробітництва є танкові двигуни 6ТД-2Е, якими комплектуються експортні китайські танки МВТ2000; причина - постійні відмови китайської версії схожого танкового двигуна, яка встановлювалася на продані в Пакистан танки «Халід». З приводу низької надійності китайських двигунів надійшло чимало рекламаций від Пакистанських танкістів, що зумовило продовження закупівель Китаєм 6ТД-2Е в української сторони. Танки МВТ-2000 саме з українськими двигунами закуповуються також арміями М'янми, Марокко [42].

ВТС України і Китаю почалося мало не з моменту набуття Україною статусу суверенної держави. Вже на початку 1990-х Китай купує в Україні керовані ракети класу «Повітря-Повітря», газотурбіни, авіаційні двигуни. Як предмет ВТС ці позиції збереглися і в 2000-х, і навіть в 2010-х роках.

2005-2010 роки в ВТС України з Китаєм можна назвати періодом застою – в той час Україна у зовнішній політиці була орієнтована в основному на ЄС і США. Perezавантаження відносин настає вже в 2011 році з підписанням спільної декларації про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства, а також Меморандуму про співпрацю у сфері військових технологій. Китай тоді сприймав Україну як найпривабливішого на європейському напрямку партнера для участі в проектах ініціативи «Один пояс - один шлях», а двосторонні відносини значною мірою були обумовлені збільшеними економічними інтересами Китаю в Східній Європі.

Однак події 2014 року змусили Китай змінити позицію щодо України. Справа в тому, що Пекін звик вибудовувати прагматичні зв'язки, які не тільки забезпечують вигоду, але і несуть мінімум ризиків. А тому КНР підходить до ведення співпраці з країною, що знаходиться в стані війни, з обережністю. Українська криза змінила зміст українсько-китайського ВТС. Традиційно Китай був споживачем українських технологій, але сьогодні вже відзначається

зворотний хід – Україна може розраховувати на отримання вигоди від отриманого в ході співпраці доступу до китайських технологій у сфері ВПК.

У перші роки з початку війни інтенсивність контактів офіційних Пекіна і Києва з питань ВТС дещо знизилася, проте в 2017 і в 2018 роках відбулися засідання Міжурядової українсько-китайської координаційної комісії з питань військово-технічного співробітництва, в ході яких сторони обговорили стан відносин у цій сфері, відзначили зацікавленість у продовженні співпраці, а також озвучили плани щодо масштабного розширення ВТС 51.

Станом на 2020 рік Китай все ще зацікавлений в науково-технічній базі українського ВПК, зокрема, це стосується авіабудування і двигунобудування. Триває реалізація вже укладених контрактів - по ряду контрактів зобов'язання закінчуються тільки до 2020 року, а також укладаються нові угоди. Протягом майже трьох десятиліть складалася така ситуація, що в структурі експорту ПВП на китайському напрямку все менше займала місце готова продукція, і все більше – розпродаж технологій і ноу-хау. Це закономірно визначає перспективи українсько-китайських відносин у військово-технічній сфері – за заявами китайської сторони, вони будуть неминуче звужуватися, тому що Китай на основі отриманих технологій тепер сам все швидше створює власні військові технології, стрибкоподібно долаючи розриви в різних галузях оборонної промисловості.

Як приклад подолання розривів: ще в 2011 році Китай розмістив замовлення на придбання великої партії турбореактивних авіаційних двигунів українського виробництва AI-222 для установки на літаках L-15 китайського виробництва, а вже в 2012 році на авіасалоні в Чжухаї Пекін продемонстрував авіаційні двигуни власного виробництва, які згодом можуть бути встановлені на L-15 замість українських моторів.

Показовим прикладом пов'язаного контракту, коли разом з технікою в повному обсязі передається пакет документації, став контракт на покупку найбільшого в світі транспортного літака Ан-225 «Мрія». «Мрія» був побудований в Радянському Союзі для космічної програми і існував в єдиному

екземплярі. Після 1991 року літак залишився на території України, а в серпні 2016 року був проданий китайській компанії АІСС. До літака, крім права власності на машину, додавався повний комплект креслень і специфікацій проекту.

Для України це був єдиний шанс заробити на цьому проекті – для виробництва таких літаків не залишилося ні комплектуючих, ні виробничих потужностей. Крім того на ринку військово-транспортної авіації попиту на літаки такого класу немає: цілий рік до продажу літак простоював без замовлень. Але навіть якщо цей літак не буде здійснювати регулярні рейси, комплект документів, придбаний разом з машиною, може стати в нагоді Китаю в розвитку можливостей власного ВПК в сфері військово-транспортної авіації [41].

Залишається невідомою доля другого, недобудованого зразка Ан-225: з одного боку, Китай заявив про наміри його придбати, з іншого боку - ніяких конкретних дій з боку Китаю не було. Цілком ймовірно, що заява про покупку другого зразка була формальністю для переконання української сторони продати готовий екземпляр. Ще однією гучною угодою став продаж недобудованого важкого авіаносного крейсера «Варяг» за домовленістю 1998 року. За офіційним запитом Китаю, «Варяг» купували для статичного використання в цивільних цілях – на його борту планувалося розмістити великий ресторан. У 2012 році корабель був переданий Китаю, де його модернізували для потреб китайського ВМФ з позначенням Туре-001 або «Ляонін».

Поки складно передбачити, яким буде ВТС Китаю і України на новому етапі. Зміна політичного керівництва України може спричинити і зміну зовнішньополітичного курсу, а разом з тим – зміщення пріоритетів у ВТС. Підґрунтям для цього може стати скасування позаблокового статусу України Верховною Радою ще в 2014 році. Крім того, як пріоритет зовнішньої політики в 2016 році було названо вступ України до НАТО. Це неодмінно відобразиться не тільки на військовому співробітництві, але й ВТС.

Відносно Китаю Україна бачить вихід у просуванні взаємовигідних проектів - за прикладом Білорусії (де створено Індустріальний парк «Великий Камінь»), поки на експертному рівні опрацьовуються можливості аналогічних пропозицій. Однак фактор внутрішньої нестабільності в Україні зводить ці спроби нанівець - українські аналітики визнають, що інвестувати в Україну на поточному етапі часу досить ризиковано. Спочатку Китай планував створення такого індустріального парку на території України, але агресія РФ змінила плани Пекіна, і вибір припав на Мінськ. Але відновлення і активізація співпраці з Китаєм, на думку українських експертів, повинні бути реалізовані, і в першу чергу на базі відносин у сфері науки і технологій [55].

Важливим інструментом у просуванні ВТС для України стала участь у міжнародних виставках оборонної продукції. З 2004 року Україна сама є організатором і приймаючою стороною виставок «Зброя та безпека». Причому до 90% підприємств, що беруть участь у виставці - представники української оборонки.

Китай також демонструє свою ПВП на виставкових заходах України. Традиційно виступаючи як імпортер української ПВП, Китай був не надто масштабно представлений на українських виставках. У 2015 році Китай став однією з восьми країн, що взяли участь у виставці, в 2016 році – однією з п'яти. У 2017 році Китай був представлений чотирма компаніями: Beijing Automation Control equipment Institute (BACEI) - це інститут, спеціалізація якого - інерціальні технології; Beijing True Guard - виробник одягу і тактичного спорядження; Changchun Weihong Dongguang Electronic Equipment – компанія, що випускає цивільні і військові конденсатори; Jiangsu Linry Innovation Material Technology - виробник кулестійких матеріалів і куленепробивних виробів. Також у виставці взяла участь компанія «Хатіса», що представляє китайську компанію Huisun Technology Co Ltd, що діє в області виробництва предметів захисту, відеоспостереження та систем безпеки.

За останні роки ситуація стала дещо напруженою. Спроба придбати український гігант «Мотор Січ», провідний виробник вертолітних і авіаційних

двигунів, викликала подив у західних партнерів Києва і триває, незважаючи на триваюче з 2015 року розслідування. Використання практики злиттів і поглинань для забезпечення доступу до НДДКР - це повторення історії, що сталася ще в 1998 році, коли Китай придбав український крейсер-авіаносець, раніше відомий як «Варяг». Придбання української добре розвиненої авіаційної компанії, яка побудувала двигуни для найбільшого в світі транспортного літака Ан-225 «Мрія», дало б Пекіну життєво важливі оборонні технології і підвищило б потенціал китайської військової та цивільної авіації в той час, коли в Сполучених Штатах і в Західній Європі посилюється регуляторна реакція проти китайських інвестицій в стратегічні науково-дослідні компанії [41].

Висновки до розділу 2

Таким чином, доцільно буде заявити, що співпраця між Україною та КНР у сфері ВПК впродовж останніх трьох десятиліть велась досить активно. Основою для цього була географічна віддаленість та відсутність точок дотику, що могли викликати конфлікти. Це дозволяло державам вести справи без підозри використання розробок проти одне-одного. Перш за все це стосувалось продажу старих радянських технологій Україною, а також їх модернізації українськими чи китайськими спеціалістами. Суттєва частина передових сучасних китайських технологій має за основу радянські розробки, продані або вдосконалені Україною. Це стосується як власне військових бойових одиниць, так і транспортної техніки. Варто зауважити, що часто Китай не дотримувався обіцянок щодо використання куплених об'єктів, використовуючи їх у військових, а не громадських цілях.

Сам Китай на українському ринку не тільки представляє готову продукцію, а й демонструє комплектуючі, матеріали та іншу аналогічну продукцію військового призначення. Але, якщо враховувати ситуацію, що склалася в українському ВПК, а також наміри Китаю розширити ринки збуту і його потенціал в цьому напрямку, в короткостроковій чи середньостроковій перспективі ця ситуація може розвинути. Цілком можливо, що в середньостроковій перспективі вже Китай буде продавати Україні розробки, засновані на раніше проданих українською стороною.

При цьому Пекіна є підстави сумніватися в платоспроможності України, і тому реалізація такої форми військово-технічного співробітництва у великих обсягах не надто ймовірна. Однак ВТС буде продовжено - Китай щонайменше буде закуповувати двигуни українського виробництва, але в основному – для експортних модифікацій.

РОЗДІЛ 3. ДВОСТОРОННІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

3.1. Розвиток торгівлі між державами.

Оскільки Китай продовжує стверджуватись як світова держава, що розвивається, Європа залишається однією з основних мішеней КНР. У той час як китайські інвестиції значно збільшилися, в 50 разів за останнє десятиліття, нинішні цифри недооцінюють справжні масштаби амбіцій Пекіна у Євразії. Для досягнення своїх цілей кожна європейська країна важлива для Китаю: економічно, географічно або політично. Україна не є винятком з цього правила.

Багатогранні інтереси Пекіна в Україні пов'язані головним чином з її стратегічним географічним положенням. Вона дуже приваблива в якості логістичного транзитного вузла в рамках ініціативи «Один пояс – один шлях» (ОПОШ), яка пов'язує Китай з ринками Європейського союзу. Іншими привабливими факторами є її багаті природні ресурси, можливості для нових інфраструктурних проектів та її сільськогосподарська промисловість.

Всі ці фактори відповідають китайській експансіоністській програмі в Європі. Будучи членом ОПОШ з 2017 року, бізнес-спільнота та політичні лідери України виявляють підвищений інтерес до поглиблення співпраці з Китаєм. Для досягнення цієї мети в Києві був створений Центр сприяння торгівлі та інвестиціям ОПОШ, що розглядає ініціативу як інструмент поліпшення інфраструктури, залучення іноземних інвестицій з Китаю, інвестування в енергетичні проекти і модернізації сільськогосподарських технологій.

У 2019 році Китай став 1-м найбільшим імпортним партнером України (\$12,79 млрд) [5], склавши 11,6% від загального обсягу імпорту. Що стосується експорту, то в 2019 році він становив 3,5 мільярда доларів, тобто зріс на 63,3% порівняно з 2018 роком. Імпорт товарів з КНР становив 9,2 мільярди доларів і зріс на 20,9%. Для України негативне сальдо склало 5,61 мільярда доларів. За даним посольства України в Китайській народній республіці та в Монголії структура торгівлі виглядала наступним чином:

- У 2019 р. у структурі українського експорту до Китаю домінували поставки: руди, шлаків і золи – 32,8%; зернових культур – 23,9%; жирів та олії – 20,6%; залишків і відходів харчової промисловості – 7,6%; котлів, машин – 4,9%;
- У загальній структурі імпорту з Китаю домінували поставки: електричних машин – 34,5%; котлів, машин – 16,8%; пластмаси, полімерних матеріалів – 3,8%; засобів наземного транспорту, крім залізничного – 3,4%; іграшок – 3,0%; взуття – 2,9%.

Що стосується торгівлі послугами то в 2019 році показники зросли на 30,6% і становили 385 мільйонів доларів. Основними статтями в цій галузі є послуги: з будівництва, транспортування, діловодства, подорожей та туризму, телекомунікацій, інформаційних технологій, тощо. З 2015 року Україна входить до п'ятірки найбільших експортерів сільськогосподарської продукції на китайському ринку і є провідним експортером кукурудзи, поставляючи 75% китайського імпорту кукурудзи [19].

Станом на сьогодні існує багато амбітних торговельно-економічних планів, але проекти не є ні чітко визначеними, ні прозорими. Зацікавлені перспективами співпраці з КНР як можливістю для своєї країни розкрити потенціал свого «мосту» в Європу, українські політики висловили готовність до більш глибокої інституціоналізації відносин з Пекіном, запропонувавши приєднатися до механізму «16+1» - платформи, створеної Пекіном для розширення торговельно-економічних відносин з центральною і Східною Європою. Двосторонні торговельні відносини між Китаєм і Україною різко зросли за останні кілька років. Зайве говорити, що загальні торговельні відносини як і раніше показують перевагу Китаю у співвідношенні експорту та імпорту, що є реальністю, домінуючою в структурі світової торгівлі.

ЄС залишається другим найбільшим торговельним партнером України і в 2019 році 40.1% від загального обсягу експорту України надійшло в країни ЄС на суму понад 24 мільярди доларів, причому основними торговими партнерами є Італія, Польща і Німеччина. З моменту підписання Угоди про глибоку і

всеосяжну вільну торгівлю в січні 2016 року товарообіг з ЄС зростає майже на 30% на рік.

Ще одним аспектом, що може стимулювати співробітництво Китаю та України є аграрний сектор останньої. Зацікавленість Китаю у співпраці з Україною пов'язана з рішенням китайського керівництва створити «Іноземні Продовольчі бази». Зокрема, мова йде про використання аграрного потенціалу України в поєднанні з інвестиційним і технологічним потенціалом Китаю. Зростаючі політичні та економічні інтереси Китаю в ЄС і Новій Східній Європі (Білорусь, Україна, Молдова, Латвія, Литва і Естонія) роблять сильний вплив на нинішні українсько-китайські відносини. Китай планує реалізувати свою глобальну стратегію щодо збільшення експорту та інвестицій на потенційних ринках, розташованих між Росією та ЄС. Україна може стати важливим місцем для просування китайських товарів і брендів, виходу на нові ринки і придбання стратегічних активів. Таким чином, для України Китай виступає важливим партнером не тільки у сфері зовнішньої торгівлі, але і для реалізації стратегічного вектора економічного розвитку України та її інтеграції в сучасну світову економіку. Відповідно, розширення співпраці з Китаєм означає появу нових перспектив для зовнішньоекономічної співпраці як з азіатськими країнами, так і з ЄС [59].

Ще у 2015 році Україна обігнала США як постачальник кукурудзи номер один у Китаї. Традиційно сильно залежний від американської сільськогосподарської продукції, Китай скорочує цю залежність за допомогою української сільськогосподарської продукції. У 2012 році Україна і Китай підписали контракт на 28 мільярдів доларів, за яким Україна буде поставляти в Китай сільськогосподарську продукцію в обмін на покупку китайських добрив і сільськогосподарської техніки. [53] У тому ж 2015 році Китай став найбільшим імпортером української сільгосппродукції. За дев'ять місяців 2015 року український експорт зерна в Китай збільшився в 6,6 рази, свідчать дані посольства України в КНР. У тому ж році Китай надав доступ на ринок 18 українським виробникам молочної продукції.

Згідно з даними Генеральної митної адміністрації КНР, обсяги двосторонньої торгівлі між Україною і КНР сільгосппродукцією за перше півріччя 2020 р. склали \$2,7 млрд. Це озвучили на шостому засіданні українсько-китайської підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР. Цей показник на 71% більше, ніж за аналогічний період 2019 року. При цьому експорт української сільгосппродукції склав \$2,4 млрд, а основними експортними позиціями були Кукурудза, соняшниковий шрот і соняшникова олія. КНР також зацікавлений в комплексному розвитку експорту сої з України в Китай [59].

Розквіт китайсько-українських двосторонніх торговельних відносин пояснюється кількома причинами. Експорт українського врожаю на китайський ринок розширився через потребу Китаю в сільськогосподарській продукції, що стало прямим результатом американо-Китайської торгової війни і підвищення тарифів на американську продукцію. Крім того, напружені геополітичні та економічні україно-російські відносини призвели до зниження товарообігу з Росією на 65% - з 31 мільярда доларів у 2013 році до 10 мільярдів доларів у 2019 році. Як результат - значне зростання китайського імпорту на українському ринку.

Суттєвим ударом по світовій економіці стала пандемія COVID-19. Але за даними Державної служби статистики України Китай залишається першим торговельним партнером України. Через епідемію, за перші 7 місяців 2020 року, загальний обсяг зовнішньоторговельного обороту України скоротився на 12,8% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Тим не менш, торгівля між Україною та КНР зростає, незважаючи на негативні глобальні тенденції. За цей період обсяг товарообігу між Україною і Китаєм склав 8,005 млрд. доларів США зі зростанням на 19,75%, у тому числі обсяг експорту з України в Китай склав 3,67 млрд. доларів США, із зростанням на 96,5%.

У жовтні 2020 року президент України Володимир Зеленський зазначив, що перспективи співробітництва України та Китаю величезні і, швидше за все, обсяг двосторонньої торгівлі зростатиме і надалі. В процесі засідань Комісії зі

співробітництва між урядами двох країн, сторони мають зосередити зусилля для пошуку та напрацювання нових шляхів торговельно-економічного співробітництва та розширювати кількість сфер співпраці в цій галузі.

Китай впродовж 5 років залишався найбільшим імпортером продукції аграрного комплексу з України і цього року продовжує нарощувати обсяг імпорту. Вперше з України в Китай було експортовано м'ясо. Згідно зі статистикою, за перші 8 місяців 2020 року відбулося стрімке зростання експорту українських соєвих бобів до Китаю. Крім того, значно зріс експорт залізної руди з України до Китаю (107,8%). Внаслідок цього Україна в 2020 році вперше набула статусу найбільшого експортера залізної руди до КНР серед країн Євразії [63].

«В умовах суворого дотримання профілактичних заходів, Китай і Україна всіма силами посилюють економічне співробітництво, спільно долаючи тимчасові труднощі» - сказав Посол КНР в Україні Фань Сяньжун. Китай своєчасно і багаторазово надавав Україні термінову гуманітарну допомогу, він відкрив доступ українському ринку охолодженої яловичини, чорниці та інших ягід. Китай збільшує імпорт фірмової української продукції, допомагаючи Україні долати економічні труднощі на тлі епідемії.

Під час епідемії, регулярне функціонування залізничних рейсів Китай-Європа надає нові стимули українсько-китайському торговельно-економічному співробітництву. Цього року між двома країнами курсує ряд прямих рейсів. Виконавчий директор Українсько-китайської торгової асоціації Руслан Осипенко зазначив, що економіки України та Китаю доповнюють один одного, ступінь спрощення процедур торгівлі між двома країнами безперервно підвищується, обсяг товарообігу постійно збільшується, а види торгівлі стають більш різноманітними. Дві сторони мають великі перспективи в таких сферах як розширення інвестування, а також зміцнення економічного і технічного співробітництва [31].

Що стосується торгівлі України з Тайванем, то незважаючи на відсутність взаємних представництв між Україною і Тайванем, існує досить активне економічне співробітництво на рівні приватного бізнесу.

Оскільки немає Угоди про уникнення подвійного оподаткування, всі товари обкладаються подвійними податками, що стримує торгівлю між Україною і Тайванем. Проте, на Тайвані затребувані товарні групи, характерні для українського експорту (металургійна продукція, продукти харчування та сировина). І навпаки, якісна і доступна технологічна продукція з Тайваню необхідна Україні. Електроніка становить третину тайванського експорту. Найбільш відомими тайванськими компаніями в Україні є Asus і Acer, виробники персональних комп'ютерів, і HTC, компанія, що спеціалізується на мобільних телефонах і VR-технологіях. Крім того, Тайвань має великий досвід роботи в сфері зеленої енергетики.

Але точно так само, як збільшилася співпраця України з Китаєм, так само, хоча і тихо, збільшилася співпраця приватного сектора з Тайванем: відсоток зростання українського експорту на Тайвань, а також в Китай зростає швидше, ніж середній відсоток зростання українського експорту з будь-якими іншими країнами за останні 20 років [59].

Інтенсифікація та диверсифікація інвестиційного та інноваційного співробітництва між Україною та Китаєм є перспективним напрямком роботи. Україна і Китай мають великий потенціал для подальшого розширення інвестиційного та інноваційного співробітництва, оскільки мають взаємні інтереси в цій сфері.

Необхідно активізувати роботу Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом Китаю, в тому числі підкомітету з торговельно-економічного співробітництва, підкомітету з науково-технічного співробітництва та підкомітету зі співробітництва в космічній галузі. Також доцільно створити механізм моніторингу інвестиційного та інноваційного співробітництва між Україною та Китаєм, який може стати інструментом у вирішенні проблем китайських інвесторів в Україні. Такий механізм має бути

створений у стислі терміни на рівні експертів у рамках підкомітету з торговельно-економічного співробітництва.

Необхідно прийняти на високому рівні рішення про відкриття українських торговельно-економічних місій у Китаї, які повинні інформувати потенційних китайських інвесторів про можливості економічного та інвестиційного співробітництва з українськими партнерами та надавати інформаційну, консультаційну та юридичну допомогу українським бізнес-структурам, які ведуть бізнес у Китаї. Влада України (особливо МЗС і Мінекономрозвитку) повинна вивчити і запропонувати конкретні прагматичні рішення, щоб українська сторона могла приєднатися до ініційованого Китаєм проекту ОПОШ, що дозволить розширити традиційні рамки співпраці, забезпечити більшу взаємну відкритість ринків товарів, послуг і технологій.

Китайські інвестори, що не дивно, активно інвестують у високорентабельні галузі. І інтерес до співпраці проявляється навіть у періоди високих ризиків. Таким чином, саміт (конференція) з інвестиційно-інноваційного співробітництва між Україною та Китаєм, включаючи виставку перспективних інвестиційних та інноваційних проектів, був би корисний. Цей захід доцільно проводити в два тури (один раунд у кожній країні). У разі успіху цей саміт повинен проводитися щорічно.

Також буде корисна подальша активізація співпраці в науковій та освітній сферах, в тому числі за програмами академічних обмінів. Фінансування реалізації вищевказаних ініціатив має бути передбачено в бюджеті України.

Що стосується наявних перспектив, то тенденції показують поглиблення співпраці в торговельно-економічному плані. Перш за все зростатиме обсяг двосторонньої торгівлі, цілком можливо, що дисбаланс на користь Китаю Україна зможе, принаймні частково, компенсувати за рахунок збільшення сільськогосподарського експорту. Цілком ймовірно, що в середньостроковій перспективі в Україні з'явиться ряд великих китайських підприємств чи їх

філій. Висока ймовірність купівлі китайськими інвесторами контрольних пакетів акцій компаній, що входять до сфери інтересів КНР.

Підсумовуючи варто зауважити, що українсько-китайська торгівля за своїми темпами розвитку довгий час відповідала політичній співпраці. Але в останні 5 років спостерігається досить суттєва активізація. Сторони зацікавлені у розширенні товарообігу через потреби у товарах одне-одного. Очевидно, що в цих відносинах Україна виступає молодшим партнером через співвідношення економічних потуг. Але У той же час диференціація ринків для України стала новою можливістю для убезпечення своєї економіки від рішень окремих держав, що є найбільшими партнерами України. Для Китаю Україна в першу чергу джерело сільськогосподарської продукції та ринок збуту. Важливим також є географічне розміщення України, вигідне для КНР.

3.2. Інвестиції КНР в Україну.

Економіка Китаю стрімко зростає, і світові експерти очікують, що до в середньостроковій перспективі Китай обжене США за обсягом ВВП на душу населення. Все це тільки підвищує інтерес українського бізнесу до співпраці з китайськими інвесторами. Більш того, КНР вже кілька років є чистим експортером капіталу, оскільки обсяг інвестицій за кордоном перевищує обсяг прямих іноземних інвестицій в Китай.

Інвестування в закордонний бізнес дозволяє Китаю зміцнити власну економіку, а також посилити свій вплив в інших країнах. З одного боку, Китайська стратегія глобального зростання стимулює інвестиції на зовнішніх ринках, тому компанії активно розширюють свою присутність і вивчають інвестиційні можливості в ряді секторів. Але, з іншого боку, китайська влада вже стурбована відтоком капіталу з країни і починає посилювати контроль за інвестиційними потоками, що призводить до скорочення загального обсягу інвестицій з боку країни. Потенційні інвестори стали більш обережно підходити до вибору країн-об'єктів для фінансування, ретельно оцінюючи економічні та геополітичні ризики. Інвестиційна статистика Китаю ділить

інвестиційні потоки на фінансові інвестиції, інвестиції в будівництво, а також інвестиції, які не виправдали очікувань після укладення комерційної угоди (погані інвестиції) [61].

Протягом декількох років прямі інвестиції, які Китай направляв в економіку США, неухильно зростали і досягли рекордних 46 мільярдів доларів в 2016 році, забезпечивши американцям більше 140 000 робочих місць, але до кінця 2018 року інвестиції скоротилися майже в 10 разів. На тлі торгової війни між Китаєм і США у китайських інвесторів може виникнути гостра необхідність шукати нові майданчики співпраці [36].

Проте такий стан справ не виключає виникнення інтересу у китайських інвесторів до пошуку нових ринків збуту та інвестиційних можливостей. Україна приваблює Китай насамперед своєю близькістю до європейських ринків, можливістю почати безпосередньо складання або виробництво товарів на великій кількості заводів, які розташовані на території нашої країни.

Основними сферами діяльності в Україні, що представляють інтерес для китайських інвесторів, є: відновлювана енергетика, транспорт і логістика, аграрний сектор, будівництво. Китайська присутність в Україні за рахунок прямих інвестицій не відповідає розширюваним торговим моделям, незважаючи на надії закріпити Китай як джерело фінансової підтримки. З цієї точки зору Пекін залишається посереднім гравцем, з обсягом прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в 40 мільйонів доларів в 2019 році [57].

Відносно великий ринок України, географічна близькість до ЄС і DCFTA не були достатніми для китайських компаній, щоб зробити рішучий крок і серйозно розглянути Україну в якості об'єкта інвестицій. В основному це пов'язано з несприятливим діловим кліматом в країні. Але економічні показники недооцінюють амбіції Пекіна в Україні. Насправді більша частина китайської діяльності знаходиться в іншій сфері, зосередившись на кредитах і поставивши Україну в перший ряд прихованих китайських країн-боржників. Китайські компанії (в основному державні) за звичкою зосереджуються на інфраструктурних проектах в Україні і агресивно конкурують із західними

партнерами України за стратегічний плацдарм. Здатність Пекіна конкурувати в тендерах, які проводяться в рамках бюджету, пропонуючи кредити під низькі відсотки і без умов, що стосуються практики належного управління і правил фінансової стабільності, добре відома.

Наприклад, China Harbor Engineering Company Ltd. вже завершено перший етап проекту реконструкції морського порту Південний(Південний), а також виграно тендер на чорноморський порт Чорноморськ, ще одним прикладом є угода China Pacific Construction Group на суму \$2 млрд з будівництва нової лінії метро Києва. Китайські державні або державні компанії інвестують мільйони доларів у зусилля щодо поліпшення залізничної, дорожньої, річкової та морської інфраструктури, яка сприятиме розширенню торгівлі з Україною та Європою, але реальні цифри не ясні і не прозорі [64].

Ось кілька ділових угод між Китаєм і Україною за останнє десятиліття, які якнайкраще відображають характер інвестицій КНР в Україні:

1. Залізниця між Києвом і Борисполем в 2011 році: Україна та КНР підписали угоду про те, що Китай надасть кредит на будівництво залізниці між Києвом і аеропортом Бориспіль. Україна домовилася з Китаєм, що вони нададуть кредит у розмірі 372 мільйонів доларів, які повинні будуть бути погашені з бюджету.

Колишній міністр оборони України Анатолій Гриценко назвав угоду «неправильним рішенням»: «Буде будівельна компанія з Китаю, обладнання з Китаю, машини з Китаю і робітники з Китаю. Тому, коли мова йде про 300 мільйонів доларів не інвестицій, а кредиту, гарантованого урядом, і У той же час ми втрачаємо наші робочі місця, це абсолютно неправильне рішення» [54].

Проект передбачав фінансування залізничної лінії Київ-Бориспіль, чотирьох залізничних вокзалів, купівлю п'яти електропоїздів і будівництво другої злітно-посадкової смуги в аеропорту. Китайці обіцяли два транші під 6,5% річних на 15 років. Однак перші гроші в розмірі \$52,1 млн надійшли не в 2011 році, як планувалося, а в 2013 році.

Інша частина, 320 мільйонів доларів, так і не була виплачена. З початком Революції Гідності уряд зупинив проект, а через рік його і зовсім закрили. В результаті виявилось, що частина кредитних грошей зникла, а Україна досі виплачує свій борг Китаю. Відомо, що прокуратура Києва за допомогою суду стягнула 3,38 мільйона доларів кредитних коштів. Але суд тримає в секреті назву компанії, з якої були взяті гроші.

2. У 2018 році почалися роботи на об'їзній дорозі в Житомирській області, на китайські кредитні гроші, із залученням 40 співробітників, а також тракторів і самоскидів китайської компанії Sinohydro Corporation Limited (SCL). Будівництво дороги обіцяли завершити в 2020 році. Але тепер, через блокування, робота припинена. Україна також отримала понад 42 мільйони доларів від Європейського інвестиційного банку та Європейського банку реконструкції та розвитку на будівництво магістралі [4].

3. Київське метро: у 2017 році мер Києва Віталій Кличко офіційно домовився з китайськими компаніями про будівництво четвертої лінії метро в столиці, яка з'єднає місто і спальний район «Троєщини», де проживає близько півмільйона осіб. Кличко домовився з China Railway International Group Co. та China Pacific Construction Group with China Railway International Group Co.

Між сторонами був підписаний документ, в якому говорилося, що будівництво метро обійдеться в 2 мільярди доларів. Вісімдесят п'ять% цієї суми будуть надані китайськими компаніями Україні в кредит на 15-20 років. Україна буде використовувати ці гроші, щоб заплатити китайським компаніям за будівництво лінії метро.

Однак у лютому 2020 року Київська рада визнала, що будівництво четвертої гілки метро найближчим часом обговорюватися не буде. Поки це пов'язано з логістичними проблемами. Проектна документація на будівельні роботи повинна бути завершена до кінця 2020 року, а метро буде введено в експлуатацію до 2025 року, повідомляє міська рада [47; 54].

4. Одеський порт: у 2018 році китайська компанія завершила роботи в порту «Південний» в Одеській області. China Harbor Engineering Company LTD

(СНЕС) успішно завершила днопоглиблювальні роботи. Китайська компанія закінчила роботу за п'ять місяців, замість раніше згаданих восьми. Китайська компанія виграла тендер на проведення робіт, запропонувавши свої послуги за 1 мільярд і майже 65 мільйонів гривень [54]. Проте це не весь список проектів, які фінансує КНР (Див. Додаток А)

Щодо потенційних інвестицій, то в них можуть бути виділені деякі пріоритети, які можуть викликати інтерес китайської сторони в майбутньому:

- Сільськогосподарські підприємства у сфері сільського господарства (виращування зернових та олійних культур);
- Тваринницькі підприємства;
- Портові термінали, елеватори та логістичні комплекси;
- Підприємства в галузі агропромислового комплексу [16].

Для китайських інвесторів також існує суттєва інвестиційна можливість у сфері м'ясопереробки в Україні - великий сучасний м'ясокомбінат з експортоорієнтованим виробництвом (свинина, велика рогата худоба, птиця). М'ясокомбінат займається виробництвом і реалізацією м'яса свинини, великої рогатої худоби, птиці та м'ясопродуктів: ковбасних виробів, м'ясних напівфабрикатів, консервів. Підприємство має повний виробничий цикл: від забою великої рогатої худоби, оброблення м'яса та виробництва різних м'ясопродуктів до реалізації через власну роздрібну мережу. Виробничі потужності м'ясокомбінату і доступ до сировинної бази регіону дозволяють розглядати актив як привабливу інвестиційну пропозицію з точки зору розвитку експортно - орієнтованого підприємства для задоволення збільшеного попиту на свинину в Китаї, а також експорту м'яса і м'ясопродуктів великої рогатої худоби та курятини [57].

Яскравий приклад подібного виробництва - китайська аграрна корпорація SOFCO, яка має дві свої філії в Україні. Перша знаходиться в Маріуполі. Це комплекс з переробки насіння соняшнику з щоденною продуктивністю дроблення 1500 метричних тонн і ємністю зберігання 180 000 метричних тонн. Другий об'єкт - це Миколаївський зерновий портовий термінал з перевалочною

потужністю 2,5 млн тонн на рік і ємністю зберігання 125 000 тонн. Україна - єдина європейська країна, де присутня COFCO Agri, і вона конкурує з такими великими американськими компаніями, як Cargill, Monsanto і Bunge. Крім того, COFCO Agri поставляє масові товари з регіонів з низькою вартістю і поставляє їх на ринки з високим зростанням попиту, особливо в Азії і на Близькому Сході. Наприклад, вона є провідним постачальником кукурудзяного і соєвого шроту в Саудівську Аравію. Таким чином, крім поставок сільськогосподарської продукції в Китай, COFCO Agri також конкурує на світовому ринку з іншими, в основному американськими компаніями. [54]

У липні 2019 року китайські бізнесмени зустрілися з президентом України та домовилися про реалізацію низки спільних проєктів з потенціалом близько 10 мільярдів доларів. Проєкти повинні були координуватися Національною інвестиційною радою. Тим не менш, досі не існує істотних реальних кроків у розвитку китайсько-українських відносин, більше того, ми спостерігаємо відсутність чіткої стратегії роботи в цьому напрямку – немає посла України в Китаї, не призначений керівник міжпарламентської групи дружби і т. д. Відомо, що президент України Володимир Зеленський планував відвідати Південно-Східну Азію в 2020 році, не виключено, що в ході візиту також будуть розглянуті питання перспектив українсько-китайського співробітництва [36].

Китайців, як і інших іноземних інвесторів, відштовхує негативний досвід інвестування в український бізнес, неможливість вивести кошти чи вийти з проєкту без фінансових втрат, особливості податкового законодавства, корупція, специфіка нашого світогляду, відсутність державних гарантій, брак кваліфікованих фахівців. Тому необхідні комплексні програми з поліпшення інвестиційного клімату України та іміджу країни в очах іноземців.

А українським підприємцям, які хотіли б залучити китайських інвесторів, часто не вистачає знань, щоб зробити хорошу пропозицію. Немає точок входу для контакту з потенційними інвесторами, а також через відсутність програм державної підтримки, які могли б їм у цьому допомогти. У зв'язку з цим

необхідно переймати позитивний досвід тих підприємців, які зуміли налагодити співпрацю з китайськими інвесторами [58].

Перспективи інвестування КНР в Україну та китайського виробництва в Україні часто стикаються і з бюрократичними проблемами. Прикладом є конфлікт, що розгорівся навколо продажу китайським компаніям підприємства «Мотор Січ». До початку війни в Донбасі в 2014 році «Мотор Січ» мала тісні зв'язки з російським військово-промисловим комплексом. Однак після того, як Україна розірвала співпрацю з Росією в оборонній сфері, доходи компанії різко впали. Якщо в 2013 році вони склали близько 1,1 млрд доларів, то в 2018-му - всього близько 450 млн доларів.

У підсумку фірма опинилася в скрутному становищі, в той час як Китай почав демонструвати до неї підвищений інтерес. У 2018 році саме на китайських клієнтів «Мотор Січ» припало близько 35% її річної виручки. В результаті закриття заводу або скорочення співробітників власники підприємства вважали за краще продати «Мотор Січ» китайській компанії Skyrizon, яка придбала більше 50% акцій. Ще 25% відійшли «Укроборонпрому» безкоштовно [45].

Разом з придбанням акцій Китайські покупці обіцяли інвестувати в завод 250 млн доларів протягом двох років. 100 мільйонів з цієї суми вже надійшли в 2019 році. Це була не перша спроба продати акції компанії китайцям. У 2018 році на шляху цього наміру стала СБУ, відкривши справи за статтями «диверсія» і «підготовка до злочину» і заарештувавши в суді 56% акцій «Мотор Січ». У квітні цього ж року на підприємстві пройшли обшуки.

На думку українських силовиків, іноземні акціонери хотіли в порушення закону сконцентрувати в одних руках придбані через різні офшорні фірми акції і отримати повний контроль над діяльністю «Мотор Січ» у сфері оборонних замовлень. Також в СБУ підозрювали, що в цій угоді зацікавлена Росія, яка нібито прагнула послабити таким чином Україну, позбавивши її важливого оборонного підприємства [19].

Однак китайська сторона не залишала спроб отримати контроль над компанією. У серпні 2019 року китайські інвестори зобов'язалися надати українській авіабудівній галузі грантове фінансування в розмірі 100 млн доларів при отриманні дозволу придбати контрольний пакет акцій «Мотор Січ». За словами співрозмовника агентства, разом з передачею чверті акцій «Укроборонпрому» це було однією з ключових домовленостей українського уряду з китайцями.

Тим часом угода з придбання компанією Skyrizon контрольного пакету «Мотор Січ» поки остаточно не закрита. «Укроборонпром» попросив Антимонопольний комітет України (АМКУ) продовжити термін розгляду заявки на придбання акцій, яку почали розглядати ще в червні цього року. Цю інформацію підтвердили в АМКУ.

Глава «Укроборонпрому» Айварас Абромавичус також зазначив, що в сферах інтелектуальної власності та експорту стратегічно важливої продукції українська держава повинна володіти останнім словом. Він додав, що Верховна рада повинна прийняти закон, який надав би українській владі право вето при придбанні іноземними інвесторами стратегічно важливих підприємств [20].

Крім України та Китаю в історії з продажем «Мотор Січ» є ще один великий гравець. У серпні Джон Болтон, який займав тоді посаду радника президента США з національної безпеки, прагнув запобігти продажу «Мотор Січ» китайській компанії. На думку експертів, Болтон вважав, що угода дозволить КНР отримати доступ до важливих військових технологій.

Після зустрічі з президентом України Володимиром Зеленським у Києві наприкінці серпня Болтон зазначив, що обговорив з ним та іншими членами уряду «нечесні» торговельні практики Китаю і попередив Київ про «небезпеку» китайського впливу. При цьому Болтон відмовився відповідати на питання, чи стосувався їх розмова можливого придбання китайцями «Мотор Січ». Він підкреслив, що продаж окремих компаній – «суверенна справа України» [51].

Про те, що США стурбовані цією Угодою, говорив в інтерв'ю DW і колишній посол США в Україні Стівен Пайфер. «У минулому китайці мали

проблеми з розробкою власних авіаційних двигунів. Українські технології допоможуть їм вирішити ці проблеми», - зазначив він, додавши, що таким чином інтереси США вступили в протиріччя з економічними інтересами України [19].

Таким чином інвестиції КНР в Україну є окремою статтею українсько-китайських відносин. Вони характерні економічними засобами досягнення політичних цілей стратегічного значення. Якщо говорити саме про Україну то Китай перш за все цікавить отримання українських ресурсів та виробничих потужностей у сферах, де КНР відчуває дефіцит. Задля цього Китай згоден фінансувати проекти розбудови інфраструктури, комунікацій та транспорту, оскільки потенційно вони також можуть стати в нагоді при реалізації планів на Україну як транзитного вузла на шляху в Європу.

Висновки до розділу 3

Нестабільна Динаміка співпраці України та Китаю у зовнішньоекономічній сфері пов'язана насамперед з військовими діями на Сході країни, нестабільністю нормативно-правової бази щодо захисту іноземних інвесторів та надмірною корумпованістю учасників інвестиційного процесу. Найважливішим завданням у зовнішньоекономічних зв'язках на сучасному етапі є суттєве залучення китайських інвестицій у реальний сектор української економіки та реалізація великих інфраструктурних та енергетичних проектів.

Інвестиційне співробітництво залишається ключовою передумовою якісного і кількісного вдосконалення структури двосторонньої торгівлі, що в умовах кризових явищ здатне підвищити рівень розвитку країни, сприяючи її стійкому економічному зростанню в XXI столітті. Деформована структура експорту та імпорту, що характеризується низькою часткою високотехнологічної продукції в експорті і переважанням високотехнологічного імпорту над експортом, призводить до зовнішньої технологічної залежності і поглиблення структурних диспропорцій в українській економіці.

Технологічна відсталість промислових підприємств також посилюється неефективною державною політикою і недосконалістю інституційного забезпечення міжнародного співробітництва, відсутністю ефективних інструментів підтримки інноваційних підприємств. Аналіз форм співробітництва та домінуючих тенденцій у зовнішньоекономічних відносинах України та Китаю дозволяє зробити висновок про те, що існуючі елементи співробітництва та перспективи його розвитку в цілому відповідають як національним економічним інтересам України, так і зовнішньополітичному курсу України на європейську інтеграцію.

У контексті раціональних перспектив розвитку двосторонніх торговельних відносин з Китаєм необхідна розробка стратегії диверсифікації експортно-імпортних операцій з партнерами, спрямованої на протидію

зовнішньоторговельній залежності від ЄС і Російської Федерації, а також поліпшення торгового балансу за рахунок поглиблення торговельних зв'язків з країнами АТР, зокрема з Китаєм. Європейський союз також зацікавлений у концептуалізації та модернізації стратегії співпраці з Китаєм, оскільки ця країна є регіональним лідером в Азії та другим партнером ЄС у міжнародній торгівлі. Формування та розвиток інституційної бази співпраці з Китаєм дозволить поліпшити конкурентні позиції української економіки, надасть додаткові інструменти впливу в ході переговорного процесу на процес євроінтеграції.

Китай слід розглядати не тільки як важливого партнера та учасника інтеграційних об'єднань, з деякими з яких Україна має економічні та політичні зв'язки, а й як окремий географічний вектор зовнішньоекономічної діяльності на рівні пострадянських країн та ЄС. Україна може уникнути деяких негативних наслідків євразійської інтеграції і прискорити свій вступ до ЄС за рахунок співпраці з Китаєм.

РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ УКРАЇНИ В ІНІЦІАТИВІ «ОДИН ПОЯС – ОДИН ШЛЯХ»

Китай - це глобальний гравець, який визначає свої пріоритети як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу. Що стосується передумов створення програми «Один пояс – один шлях», то не є секретом той факт, що КНР гостро потребує не тільки диверсифікації маршрутів і джерел поставок енергоносіїв, а й альтернативних маршрутів збуту виробленої продукції. У Пекіна є добре налагоджені і облаштовані морські шляхи, які з'єднують узбережжя Китаю через Малаккську протоку, Індійський океан, Суецький канал, Середземне море, Гібралтарську протоку з Євросоюзом — одним з головних торгових партнерів КНР. Торгівля здійснюється через порти Гамбург і Роттердам, які є одними з найбільших портів світу. Що стосується відгалуження від середземноморського маршруту в Чорне море, то воно проходить через чорноморські протоки Босфор і Дарданелли і замикається на найбільший за вантажообігом український порт Одесу.

Однак доставка контейнера з Шанхаю в Гамбург або Роттердам морським шляхом обходиться в середньому в \$2500-3000 і займає від 30 до 45 днів. Поставка ж залізницею, хоча і обходиться в \$8000-15000, але займає 7-15 днів, а переплата за швидкість може бути виправдана поставками декількох груп товарів високої вартості. При цьому велика частина китайської торгівлі проходить через Південно-Китайське море, де зростає напруженість через гострі територіальні претензії сусідніх держав. Очевидно, що Китаю хотілося б мати альтернативу на випадок негативного розвитку ситуації [58].

Ще 27 вересня 2010 р. делегація посольства КНР висловила зацікавленість у будівництві в Одеському морському торговому порту комплексів з перевалки залізничної сировини та інших вантажів, що прямують з Південно-Східної Азії до Європи і в зворотному напрямку. Делегація на чолі з Надзвичайним і Повноважним Послом Чжан Сіюнем виступила за залучення в

порт китайських контейнерних ліній [13]. Як показала подальша історія, інтерес до портової інфраструктури України з боку КНР надалі лише посилювався.

У вересні 2013 р. Голова КНР Сі Цзіньпін під час візиту до Казахстану оголосив про ініціативу «Один пояс – один шлях», в основі якого полягає ціль побудувати Новий Шовковий шлях. [12] У 2013 р. між Китаєм і Україною була досягнута домовленість про спільні дії, що реалізуються в рамках проекту «Економічний пояс Шовкового Шляху», в який була включена програма зі створення так званої кримської зони економічного розвитку, що включала, в першу чергу, територію в районі Євпаторії (Сакський район), де передбачалося побудувати глибоководний порт. Крім того, Україна і Китай планували спільно зайнятися реконструкцією і розвитком Севастопольського морського рибного порту, і створенням навколо нього зони високотехнологічної індустрії, а також побудувати в Криму аеропорт, верф, нафтопереробний завод, термінал для зрідженого природного газу, навчальні центри, пляжі і зони відпочинку. Терміни реалізації проекту були позначені в межах 2014-2018 рр [26].

Ряд великих спільних проектів перебували в стадії реалізації, коли РФ напала на Україну, анексувала півострів Крим та окупувала території на Сході України. Серед них:

- будівництво залізниці Київ-Міжнародний аеропорт Бориспіль для пасажирського сполучення;
- реконструкція Одеського морського торгового порту та будівництво нових причалів і терміналів у Дніпровсько-Бузькому лимані;
- будівництво нових автомобільних доріг Львів-Краковець та Одеса-Рені, а також великої кільцевої дороги навколо Києва [42].

Таким чином, в результаті впливу українсько-російської війни під питанням виявилася реалізація багатьох спільних проектів, а питання про будівництво Китаєм глибоководного порту в Криму було закрито. Але відносини з Україною, нехай і без Криму, зберегли свою актуальність для китайської сторони. Адже проект «Шовкового шляху» є завданням

стратегічного і довгострокового масштабу для Китаю. У зв'язку з цим 29 грудня 2014 р. в Пекіні був зареєстрований і почав офіційно діяти Фонд «Шовкового шляху». Капітал фонду був виділений з китайських золотовалютних резервів, а також активів китайської інвестиційної корпорації, експортно-імпортного банку Китаю і Китайського банку розвитку. Окрім того почав роботу Азіатський банк інфраструктурних інвестицій [39].

Варто зазначити, що ініціатива «Один пояс - один шлях» може бути одним з найпривабливіших для України геоекономічних проєктів, який з одного боку не суперечить її прагненням до подальшої співпраці та інтеграції з Європейським союзом, а з іншого - може посилити переваги України та надати стимули до економічного розвитку в цілому. Крім цього, тісніша інтеграція з Китаєм в рамках «Одного пояса - одного шляху» може зменшити обсяги торгівлі і залежність від Росії та країн Європи, що дозволить диверсифікувати напрямки торгівлі та відкрити нові, раніше малодоступні чи не вигідні, ринки для України.

28 березня 2015 р. уряд КНР описав завдання та етапи проєкту в документі «Прекрасні перспективи та практичні дії щодо спільного створення «Економічного поясу Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху» ХХІ ст.» [16]. Відповідно до його положень в рамках ініціативи ОПОШ слід побудувати новий континентальний міст між Європою та Азією та міжнародні коридори економічного співробітництва. В їх основу повинні бути покладені великі маршрути з опорними точками в ключових містах і майданчиками для співпраці у важливих торгово-економічних і виробничих зонах. На морі будуть створюватися безпечні, безперервні та високоефективні транспортні маршрути з вузловими точками в найважливіших портах. «Економічний пояс Шовкового шляху» є цілим набором маршрутів. Це допоможе домогтися незалежності від одного транзитера, збільшити пропускну здатність і забезпечити зростання співпраці з країнами проходження. Північний коридор з'єднає Північний Схід КНР з портами Балтії і Роттердаму. Транзит йде через Казахстан, Росію і Білорусь.

Центральний коридор - найдовший. Він з'єднає Центральний і Західний Китай через Центральну Азію (Казахстан, Киргизстан, Туркменістан, Узбекистан), Іран і, можливо, Туреччину з ЄС (в районі Балкан). Коридор має геополітичне значення. Він зміцнить зв'язок Китаю з Іраном, розширить вплив у Центрально-Азіатському регіоні, а також сприятиме економічному розвитку держав Центральної Азії. Цей коридор перетинатиметься з міжнародним транспортним коридором Європа-Кавказ-Азія (Констанца-Варна-Іллічівськ-Поті-Батумі — Баку — Ташкент — Алмати — Актогай — Достик — Алашанькоу-Ляньюньган) [16].

Перевага України полягає в її географічному розташуванні на перетині транспортних осей Північ — Південь і Захід — Схід, а також близькість до ринків ЄС і Росії. Окрім транзиту до ЄС участь у ОПОШ може поживити і двосторонню торгівлю України та Китаю. Україна володіє великим експортним аграрним потенціалом, задовільною якістю продовольчої продукції, наявністю розгалуженої інфраструктури і має можливість стати найбільшим постачальником продовольчих товарів в Китай. Варто зазначити, що Україна не вперше взаємодіє з Китаєм у подібному форматі. Скупі історичні джерела домонгольського періоду Київської Русі свідчать про те, що зародженню її контактів з Китаєм істотно сприяв саме «Великий Шовковий шлях» з міста Чан'ань — столиці імперії Західна Хань — через Памір, Центральну і Західну Азію в Східне Середземномор'я.

Південний коридор - азіатський. Він може з'єднати порти Південного Китаю і Пакистану. Україна є однією з багатьох країн-учасниць ініціативи «Економічного поясу Шовкового шляху». Це було формалізовано в 2015 р., коли Міністерство економічного розвитку України і Міністерство комерції Китаю підписали відповідні документи. Даний маршрут є альтернативою, яка дозволить перенаправити вантажопотоки в східному напрямку в обхід Росії. Він включає поромні переправи Чорного і Каспійського морів (Іллічівськ — Батумі і Алят — Актау-Порт) і повинен стати конкурентним у порівнянні з традиційним сухопутним маршрутом[52].

Важливо відзначити, що проект «Економічний пояс Шовкового шляху» добре співвідноситься з євроінтеграційними прагненнями української влади. Китай зацікавлений у тому, щоб Україна інтегрувалась в Європу паралельно з розвитком відносин з Китаєм, оскільки це відкриє ширший доступ китайським товарам на європейський ринок.

Важлива подія в контексті реалізації Китаєм його стратегічних планів відбулася 14 січня 2016 р., коли Азербайджан, Казахстан, Грузія і Україна підписали в Баку протокол про встановлення пільгових тарифів на вантажоперевезення по Транскаспійському міжнародному транспортному маршруту. Характеризуючи цей крок, офіційний представник МЗС КНР Хуа Чуньїн заявила, що Китай підтримує пропозицію України про створення ще одного трансконтинентального маршруту з Китаю до Європи, що проходить через Азербайджан, Казахстан, Грузію та Україну в обхід Росії. Цей маршрут буде створений на додаток до вже існуючого, що проходить через Казахстан, закавказькі республіки і Туреччину [42].

Водночас попри те, що Україна першою серед європейських країн на найвищому рівні заявила про підтримку китайської ініціативи, подальший розвиток подій в Україні призвів до того, що досі участь України цьому проєкті є декларативною. Очікувалося, що змінити ситуацію мало третє засідання комісії зі співробітництва між урядами Китаю і України, яке відбулося в грудні 2017 р., під час якої була проведена зустріч між віцепрем'єром Держради КНР Ма Каєм і прем'єр-міністром України в. Гройсманом. [39] За її результатами було оголошено, що Україна і Китай виходять на новий - стратегічний рівень взаємодії, який передбачає реалізацію спільних проєктів на загальну суму близько 7 млрд дол. Також було підписано низку договорів, серед яких - План дій Україна-КНР щодо реалізації ініціативи побудови «Економічного поясу Великого Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху XXI століття». Водночас, у документах зазначено, що Україна братиме участь у розвитку «Одного поясу - одного шляху», однак не вказано, що Україна стає повноправним членом Китайської ініціативи. Крім того, План не містив

конкретних китайсько-українських проектів, які передбачалося реалізувати.
[21]

Відсутність змістовного наповнення Плану дає можливість зробити висновок про декларативний характер документа, який ні до чого не зобов'язує і не принесе очікуваного результату. Китайський уряд вже виділив величезні кошти на оборону через механізми Азіатського банку інфраструктурних інвестицій (100 млрд дол.) і Фонду Шовкового шляху (40 млрд дол.) також Китай планував внести понад \$ 60 млрд в три банки, які будуть надавати підтримку проекту. Ці кошти спрямовані на посилення безпеки в регіоні Центральної Азії, через який планується прокладати Новий Шовковий шлях. При додаванні приватних інвестицій їх загальний обсяг може легко досягти 1 трлн дол. Ініціатива все ще знаходиться на стадії планування та переговорів, але вже очевидно, що він економічно важливий для багатьох азіатських і європейських країн. Для Китаю, як світової держави, його присутність в максимально можливій кількості країн є інструментом, за допомогою якого він може здійснювати свій вплив за допомогою методів м'якої сили [65].

Деякі країни особливо цікавлять КНР. Серед них - Україна, де інтерес Китаю обумовлений кількома ключовими факторами. Ці фактори включають географічне положення України та її потенціал стати великим транзитним вузлом в рамках ОПОШ, особливо зважаючи на глибоку та всеохоплюючу Угоду про вільну торгівлю між Україною та ЄС, а також українську сільськогосподарську промисловість.

Перш за все, Китай цікавить вигідне географічне розташування України вздовж сухопутного маршруту з Китаю в ЄС, що природно робить територію України привабливим місцем для великого транзитного вузла. Хоча українська інфраструктура розвинена не так добре, як у Польщі чи Туреччині, цей дефіцит легко виправити в середньостроковій перспективі. Саме через цю точку зору в грудні 2013 року під час візиту колишнього президента України Віктора Януковича до Китаю було підписано низку угод, у тому числі меморандум про будівництво нового глибоководного терміналу в Криму та реконструкцію

Севастопольського морського рибпромислового терміналу. Крим повинен був стати великим транзитним вузлом у Чорному морі, і Китай був готовий вкласти в нього 13 млрд. дол. Анексія Росією Криму поставила хрест на цих планах, але вони могли б відродитися на півдні України, зокрема в Одеській і Миколаївській областях, які мають вихід до Чорного моря [66].

Китай є другим за значенням торговим партнером ЄС після США, на його частку припадало 13.8% від загального обсягу зовнішньої торгівлі ЄС в 2019 році. Імпорт товарів з Китаю в ЄС значно збільшився за останні десятиліття - з 129,2 млрд євро (141,7 млрд дол.) в 2004 році до 560 млрд. дол. в 2019 році. Цей показник всього на 56 млрд. дол. менший за показник торгівлі ЄС з США. [39] Ця тенденція продовжуватиметься й надалі, оскільки і ЄС, і Китай прагнуть поглибити свої торговельні відносини. У цьому контексті, навіть якби тільки деякі товари, які йдуть в Китай і ЄС, проходили через українську територію, Україна змогла б використовувати своє унікальне географічне положення і стати важливою транзитною вантажною ланкою на Великому Шовковому шляху.

По-друге, 1 січня 2016 року Україна і ЄС підписали угоду про глибоку і всеосяжну зону вільної торгівлі (DCFTA). [67] Основними поставками України в ЄС є чорні метали, залізна руда, продукція електромашинобудування та зернові культури. Основними видами імпорту з ЄС є машини, транспортне обладнання, хімікати, текстиль і одяг, а також сільськогосподарська продукція. За 2019 рік обсяг торгівлі між Україною та ЄС склав 43.3 млрд. євро, що показує досить високий рівень економічної інтеграції сторін і є фактором, що потенційно може приваблювати Китай.

Окрім того для КНР особливий інтерес складають два елементи: географічна близькість до ЄС і потенціал для інвестицій. Україна знаходиться в стані постійної трансформації своєї внутрішньої і зовнішньої політики. У випадку, якщо демократичні перетворення будуть задовольняти вимоги ЄС, а саме: підвищена прозорість дій влади, демократичну підзвітність і верховенство

закону. Таким чином Україна залучатиме китайський капітал, сподіваючись інвестувати у виробництво для експорту в ЄС [67].

Близькість України до ринку ЄС вже була достатньою для активізації діяльності китайського бізнесу в Україні. Навіть в умовах несприятливого інвестиційного клімату в 2015 році Україна отримала інвестиції з КНР. За оцінками посольства України в Пекіні, станом на 1 жовтня 2015 року обсяг китайських інвестицій в українську економіку склав \$22,6 млн, з них 31% - у промисловість, 23% - у сільське господарство, 15% - у транспорт, 14% - у роздрібну та оптову торгівлю. Станом на 1 січня 2020 року загальний обсяг інвестицій склав 40 млн. дол. [42] За словами генерального директора Китайської Торгової Асоціації Руслана Осипенка: «Нинішній рівень співпраці між Україною та Китаєм базується на підписаній у 2011 році Декларації про стратегічне партнерство між двома державами. Китай спостерігає певний успіх реформ, які проводить український уряд. Саме тому китайські компанії не залишають Україну, а зовсім навпаки, вирішили об'єднатися і створили Китайську комерційну асоціацію, яка є платформою і мостом для ділових кіл обох країн.» [53]

Третій фактор, що обумовлює інтерес Китаю до України - це її транзитний потенціал. Зокрема, це має стратегічне значення для майбутнього вантажних залізничних перевезень з Європи в Китай і назад. Складність реалізації цього плану полягає у необхідності прокладання маршруту в обхід РФ. Спроба такого маршруту була здійснена наприкінці січня 2016 року, коли Китай надав офіційну підтримку вантажному потягу з України в Казахстан і Китай в обхід Росії. Поїзд відправляється з Чорноморського порту Іллічівськ під Одесою, прямує в Грузію, Азербайджан, Казахстан і в кінцевому підсумку в Китай. Він включає в себе поромні переправи через Чорне і Каспійське моря (Іллічівськ-Батумі і порт Алят-Актау) і є частиною Транскаспійського міжнародного транспортного маршруту. Весь маршрут до Китаю становить 5475 км. перший пробний запуск вийшов з України 15 січня цього року і через

15 днів досяг казахстансько-китайського кордону. Фахівці визнають, що можна буде скоротити терміни доставки до дев'яти-десяти днів. [42]

Щоб забезпечити конкурентоспроможність поїзда на інших маршрутах (особливо через Росію), всі держави-учасники (Україна, Грузія, Азербайджан і Казахстан) підписали протокол про пільгові тарифи, а сам потяг мав відправлятися без огляду і за єдиним тарифом. Лю Цзюнь, офіційний представник посольства Китаю в Україні, зазначив, що «Ми підтримуємо це. Якщо є ринкові вимоги і це економічно доцільно, то постачальники Китаю та інших країн повинні бути зацікавлені. Вони можуть вибрати цей маршрут. Китайські експортери більше стурбовані вартістю транспортування і термінами доставки. Це особливо важливо при порівнянні його з морським торговим шляхом. Китайські експортери повинні бути зацікавлені в цьому проекті, але поки їх точка зору невідома... коли вантажні збори і терміни доставки стануть конкурентоспроможними, ми можемо очікувати реакції китайських компаній.» [53]

Осипенко також заявив, що: «За наявною у Міністерства інфраструктури України інформацією, європейські компанії, зокрема австрійські, висловили зацікавленість у торговому маршруті з Європи до Китаю і назад через Україну.» [54] Це особливо перспективно, тому що після завершення реконструкції Бескидського тунелю (фінансованого Європейським інвестиційним банком) і поліпшення транспортної інфраструктури між ним і морським портом Іллічівськ під Одесою вантажі мають прямий маршрут з Відня через Братиславу до кордону з Україною. Пропускна здатність цього тунелю – близько 100 потягів на день. Він забезпечує 60% залізничного експорту з України до ЄС.

Хоча тунель розглядається як найважливіша ланка, що зв'язує Азію з Західною Європою, існує також величезний невикористаний потенціал для розширення Шовкового шляху на північ. Порт Іллічівськ, що обслуговує залізничну лінію між Україною та Китаєм, також має пряме вантажне залізничне сполучення з країнами Північної Європи. Наприклад, Литва вже

підписала попередній меморандум про співпрацю по вантажному потягу в Китай з України.

Варто зазначити, що зараз проект залізничного сполучення України та Китаю знаходиться в стані стагнації. Після перших відправлень у 2016 році сполучення припинилось через зниження попиту. [15] Альтернативні транспортні маршрути через Білорусію та РФ виявилися економічно вигіднішими. Таким чином ідея залізничних вантажоперевезень через Україну залишатиметься актуальною лише на «екстрений випадок», коли сполучення через вказані вище держави буде невиконаним чи небезпечним. Потенційно цей маршрут можна оптимізувати, але це стане можливим лише за умови зацікавленості ним як КНР так і ЄС, що залишаються найпотужнішими сторонами цього торговельного маршруту.

Що стосується інших проблемних питань, які не дозволяють активно інтегрувати Україну в транспортні канали ОПОШ, то основними серед них є:

- застаріле обладнання в портах;
- зволікання з оформленням судової документації через бюрократію;
- Україна не є членом ЄС і це ускладнює і подовжує митні процедури;
- висока вартість суднозаходів;
- відсутність якісних доріг для автоповідомлення з ЄС;
- даний маршрут довший за той, який пролягає через Росію і Білорусію і передбачає проходження двох морів;
- поромний потенціал зараз обмежений кількістю і терміном експлуатації (з 1970-х рр.);
- неприйнятний стан траси Одеса-Рені, що не дозволяє використовувати її як відрізок міжнародного коридору на Балкани [39].

Висновки до розділу 4

Таким чином, очевидно, що Україна через своє вкрай вдале геополітичне становище представляє величезний інтерес не тільки для Росії, США і ЄС, які змагалися до цього дня за вплив в регіоні, а й нового актора - Китаю, який реалізовував свої стратегічні плани в Україні як у той період, коли та балансувала між Росією і Заходом, так і зараз, коли офіційний Київ став на шлях посиленого співробітництва з США і ЄС.

Криза в Україні зайвий раз, таким чином, довела, що у відносинах зі своїми партнерами Китай стоїть на виключно прагматичних позиціях, реалізуючи ту політику, яка відповідає його довгостроковим національним інтересам. Не можна виключати, що подібний прагматизм китайської сторони опирається на невіру в те, що «розворот на схід», який зробила Росія в ході агресії проти України і під тиском Західної санкційної політики, це розворот не кон'юнктурний, а серйозний стратегічний крок. Окрім того РФ часто неоднозначно та непередбачувано діє на міжнародній арені, а тому КНР має підстави не довіряти цій державі цілком, залишаючи альтернативи.

Оцінюючи перспективи участі України в ОПОШ варто зауважити, що рано чи пізно вона стане повноправним членом. Це залежить від ряду різноманітних факторів, але зрушення у цих напрямках відбуваються постійно, хоч і дуже повільно. В середньостроковій перспективі Україна може виправити частину проблем, а в довгостроковій може отримати статус однієї з ключових держав у новому Шовковому шляху.

ВИСНОВКИ

Політичні відносини України з Китаєм з самого початку мали позитивно-нейтральний характер. КНР визнала незалежність України однією з перших ще в грудні 1991 року, а політичні відносини встановила 4 січня 1992 р. Двосторонні українсько-китайські відносини мають характер стратегічного партнерства з 2011 року, але У той же час це стратегічне партнерство знаходить своє вираження переважно у економічній площині.

У двосторонній співпраці Україна та КНР найчастіше обговорюють питання, що стосуються гуманітарної та культурної сфер. В межах міжнародних організацій та форумів українські та китайські делегації співпрацюють в питаннях ядерного роззброєння, протидії гегемонізму і монополізму, реформування ООН, боротьби з організованою злочинністю та тероризмом тощо. Переважно перемовини між сторонами стосуються вирішення глобальних питань і майже ніколи не стосуються поглиблення політичного діалогу чи спільної політики щодо третіх країн чи організацій, що й зумовлює порівняно-нейтральний характер відносин.

У міжнародних питаннях Україна та КНР дотримуються позицій невтручання у внутрішні справи і зовнішні конфлікти. Так Україна визнає «один Китай», а натомість КНР не підтримує агресію РФ проти України, в тому числі і в питаннях анексії Криму. При цьому Китай і не вводив жодних санкцій проти Росії за рекомендацій ООН і зразком країн Заходу, але використав конфлікт на свою користь, отримавши низькі ціни на енергоносії від РФ.

Актуальним залишається питання розвитку відносин з КНР задля забезпечення інтересів України у Східній та Південно-Східній Азії, оскільки КНР є ключовим гравцем в регіоні. Можливий також вихід «через Китай» до АТР – найбільшого та найбагатшого регіону в світі. При цьому варто буде враховувати ставлення до співпраці з Китаєм США, оскільки станом на сьогодні співпраця України з Штатами набагато вигідніша, аніж з Китаєм.

Основною проблемою двосторонніх відносин є орієнтованість України на Захід. Впродовж усього періоду Незалежності Україна майже не розвивала

відносини з країнами Сходу, надаючи перевагу західному вектору зовнішньої політики або Росії. Для вирішення ситуації необхідно конструктивно підійти до питання в першу чергу вивчення особливостей ведення переговорів та відносин з країнами Сходу і в тому числі з КНР, а також налагоджувати більш тісні контакти з цими державами.

Станом на сьогодні Китай є основним торговельним партнером для України, але зі значними нюансами. Перш за все – торговельне сальдо негативне, але з кожним роком зменшується, що свідчить про вирівнювання у торгівлі. Україна експортує до Китаю переважно сільськогосподарську продукцію та сировинні товари. Саме в сільськогосподарській продукції найбільша зацікавленість КНР в Україні, оскільки Китай стабільно потребує великих об'ємів продуктів харчування. У свою чергу Китай продає Україні готові вироби, а саме електротехнічні та продукцію машинобудування. Таким чином Україна залишається відсталою у економічних відносинах не тільки кількісно, але і якісно.

У той же час за останні 5 років зріс інтерес до України як транзитної країни в планах реалізації проекту «Пояс і шлях». КНР цікавить перенесення виробництва до кордонів з ЄС та транзит товарів з Піднебесної сушею та (більш ймовірно) морем. У цьому питанні кандидатуру України активно компрометує РФ, яка намагається перешкоджати будь-яким торговельним та фінансовим потокам до України. Але у той же час нестабільна ситуація між РФ та Білорусією, а також на російсько-європейських кордонах (у тому числі через санкції та загальну взаємну недовіру) залишає питання транзиту товарів через українські порти відкритим.

Щодо розвитку китайського виробництва в Україні та інвестицій ряд експертів і, власне, представники КНР, неодноразово заявляли про необхідність створення більш сприятливого інвестиційного фону для фінансових вливань з боку Китаю. В перспективі саме Україна може стати одним з основних шляхів торговельної експансії КНР до Європи. Це обумовлено як географічним положенням, так і двосторонніми відносинами, які наразі перетинаються

виключно на питаннях, які приносять прибуток, але не спричиняють конфліктів та суперечок.

В перспективі саме Україна має шанс стати одним із основних торговельно-економічних партнерів КНР в Європі, але для цього українська сторона має ґрунтовно підійти до вирішення внутрішніх економічних та зовнішніх політичних питань, які дадуть змогу максимально реалізувати вигоди від китайських інвестицій та транзиту китайських товарів. Україна зараз не має перспектив виходу на рівноправне економічне партнерство, але вона може стати найважливішим партнером для КНР, хоча для реалізації такого прогнозу необхідно виконати величезні об'єми робіт та реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Джерела:

1. Декларація про розвиток та поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною і Китайською Народною Республікою. від 04.12.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_057#Text
2. Договірно-правова база між Україною та Китаєм. Посольство України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом). URL : <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts>.
3. Договірно-правова база українсько-китайських відносин. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. URL: http://ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=chi
4. Житомирська облрада пропонує призупинити роботи на дорозі, яку будують китайці. Укрінформ. 30.11.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2879082-zitomirska-oblrada-proponue-prizupiniti-roboti-na-dorozi-aku-buduut-kitajci.html>
5. Китай став найбільшим торговельним партнером України. Укрінформ. 26.09.2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2788267-kitaj-stav-najbilsim-torgovelnim-partnerom-ukraini.html>
6. Китайська компанія вирішила побудувати в Україні дорогу. URL: <https://ua.korrespondent.net/business/companies/3944432-kytajska-kompaniia-vyrishyla-pobuduvaty-v-ukraini-dorohu>
7. Китайська компанія почала днопоглиблення в порту «Чорноморськ» URL: <https://economics.unian.ua/transport/10218185-kitajska-kompaniya-pochala-dnopolibleniya-v-port-chornomorsk.html>
8. Китайсько-українські відносини на сьогоднішньому етапі (огляд «Сінхуа»). China Radio International. CRI. URL: <http://ukrainian.cri.cn/841/2017/02/04/2s47635.htm>
9. Метро на Троєщину з'явиться щонайменше за 5 років. Главком. 10.10.2019. URL: <https://glavcom.ua/kyiv/news/metro-na-trojeshchinu-zyavitsya-shchonaumenshe-za-5-rokiv-631706.html>

10. Науково-технічне співробітництво між Україною та Китаєм. Посольство України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом). URL: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/187-naukovo-tehniche-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem>
11. Новий Шовковий шлях: карта руху першого рейсу поїзда Україна-Китай (оновлюється). Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/25244.html>
12. «Один пояс – оди шлях» глобальний геоекономічний проект Китаю. Українська асоціація китаєзнавців. URL: <https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoeconomicnij-proekt-kitayu/>
13. Основні напрямки китайсько-українського економічного співробітництва та супутні ризики. Analytic Group “Da Vinci AG”. URL: <http://ua.davinci.org.ua/news.php?new=278&offset=6&allev&ev/>
14. Офіційний сайт державного комітету статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
15. Паровозик, який не зміг: що сталося з поїздом «Шовковий шлях». Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/11/12/642415/>
16. Прекрасные перспективы и практические действия по совместному созданию экономического пояса Шелкового пути и Морского Шелкового пути XXI века. Генеральное консульство Китайской Народной Республики в г. Хабаровске. 28.03.2015. URL: <http://www.chinaconsulate.khb.ru/rus/xwdt/t1255142.htm>
17. Політичні відносини і торговельно-економічне співробітництво між Україною та Китаєм між Україною та Китаєм. Посольство України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом). URL: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukrainesn/diplomacy>
18. Порошенко на полях форуму в Давосі провів переговори з головою КНР. 112 Україна. URL: <https://ua.112.ua/polityka/poroshenko-na-poliakh-forumu-v-davosi-provodyt-perehovory-z-holovoiu-knr-365695.html>.

19. Посольство України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом). URL: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/186-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem/>
20. Продажа «Мотор Сич» - чем Китай заинтересовали украинские технологи. Украина и украинцы- взгляд из Европы DW. 21.12.2019. URL: <https://www.dw.com/ru/продажа-мотор-сич-чем-китай-заинтересовали-украинские-технологии/a-51756293>
21. План дій Україна-Китайська Народна Республіка з реалізації ініціативи спільного будівництва «Економічного поясу шовкового шляху» і «Морського шовкового шляху XXI століття». Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=53b0b352-76b5-4a21-8511-748df9c6765f&title=SpivrobitnitstvoZKitaiskoiuNarodnoiuRespublikoiu>
22. Советник по торгово-экономическим вопросам Посольства КНР в Украине Лю Цзюнь: В будущем мы надеемся увидеть больше украинской продукции с высокой добавленной стоимостью на китайском рынке. 19.02.2020. Интерфакс. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/642239.html>
23. Советник Трампа пытается не допустить покупки Китаем украинского "Мотор Сич". Новости из Германии о событиях в мире DW. 24.08.2019. URL: <https://www.dw.com/ru/советник-трампа-пытается-не-допустить-покупку-китаем-украинского-мотор-сич/a-50152247>
24. Спільне Комюніке про встановлення дипл оматичних відносин між Китайською Народною Республікою і Україною. Меморандум взаєморозуміння до Комюніке від 04.01.1992. Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_006#Text
25. Товарооборот сельхозпродукцией между Украиной и Китаем достиг \$2,7 млрд. Latifundist.com. 31.08.2020. URL:

- <https://latifundist.com/novosti/51710-tovarooborot-selhozproduksiej-mezhdu-ukrainoj-i-kitaem-dostig-27-mlrd>
26. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Китаєм. Посольство України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом). URL: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/186-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem>
27. Україна і Китай підписали декларацію про стратегічне партнерство – новини. ZIK.UA. URL: https://zik.ua/news/2011/06/20/ukraina_i_kytay_pidpysaly_deklaratsiyu_pro_strategichne_partnerstvo_294147.
28. Україна не визнає "незалежність" Тайваню, Китай підтримує її навзаєм. Українська правда. 02.09.2010. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2010/09/2/5351918/>
29. Як Україна захоплює лідерство в постачаннях кукурудзи в Китай. Асоціація Українсько-Китайського співробітництва. URL: <https://aucc.org.ua/yak-ukrayina-zahoplyuye-liderstvo-v-posta/>
30. Янукович привітав Сі Цзіньпіна з обранням на посаду генсека компартії Китаю. Новини на УНН. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1031666-yanukovich-privitav-si-tszinpinga-z-obrannjam-na-posadu-genseka-kompartiyi-kitayu>.
31. China swoops in to Help Ukraine Fight Coronavirus. Belt & Road News. 08.04.2020. URL: <https://www.beltandroad.news/2020/04/07/china-swoops-in-to-help-ukraine-fight-coronavirus/>
32. Resolution adopted by the General Assembly on 27 March 2014 (68/262). eSubscription to United Nations Documents. URL: <https://undocs.org/en/d/RES/68/262>.
33. State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/zd/o_eit/arh_o_eit_u.html

34. Top Trading Partners 2019 - Trade Statistics https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf. European Commission. Directorate General for Trade. URL:

trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf

35. Ukraine. Trade - European Commission. URL:

<https://nv.ua/ukr/biz/economics/top-10-torgovih-partneriv-ukrajini-rosiya-ustupilo-liderstvo-kitayu-novini-ukrajini-50071571.html>

36. Ukraine – China investment horizons. InVenture. URL:

<https://inventure.com.ua/en/danalytics/articles/ukraine-china:-investment-horizons>

37. Ukraine receives large batch of humanitarian aid from China. Xinhua.

24.06.2020. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2020-06/24/c_139164674_2.htm

38. UN Food and Agriculture Organization (FAO). 2017. URL:

<http://www.fao.org/documents/card/en/c/463e6c11-c576-41f9-ae29-911bceb2924d>

Література:

39. Гардус М. Украина хочет помочь Китаю строить Шелковый путь в обход

России: карты и подробности. ИА «Агентство промышленных

технологий». 23.01.2016. URL: <http://www.minprom.ua/digest/202357.html>

40. Головки В. Великая пустота - Украина и Китай в 2018 году. SilkBridge.

29.01.2019. URL: <https://silkbridge.info/velikaja-pustota-ukraina-i-kitaj-v-2018-godu/>

41. Загорская О. ВТС Китая и Украины: большие перспективы? Новый

оборонный заказ. Стратегии. №5 (58). 2019. URL:

<https://dfnc.ru/aviazcia/vts-kitaya-i-ukrainy-bolshie-perspektivy/>

42. Казанин М. Некоторые направления китайско-украинского

сотрудничества. Международные отношения и межнациональная

культура. №2 (68). Москва. 2014. URL:

https://etnosocium.ru/sites/default/files/etnosocium_mag/201402-mag.01.pdf#page=163

43. Курылев К. К вопросу об китайско-украинских отношениях. Постсоветские исследования. Т. 2. №5. 2019. 1305-1312 С. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=38540584>
44. Курылев К. Украинско-китайские отношения в контексте реализации пекином проекта «Шелкового пути». Материалы международного круглого стола молодых ученых. Москва. 2016. 53-65 С. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=29146397>
45. Кухалейшвили Г. Конфликт интересов: вызовы для Украины от продажи Китаю завода Мотор Сич. Фонд Громадської Дипломатії. URL: <http://civildiplomat.com/publications/konflikt-interesov-vyzovy-dlya-ukrainy-ot-prodazhi-kitayu-zavoda-motor-sich>
46. Легуенко М. Зачем Китай променял Россию на Украину. URL: <https://www.ridus.ru/news/210619.html>
47. Макогон Ю. Співробітництво України та Китаю на сучасному етапі. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2019. 124-131 С.
48. Мокрецкий А.Ч. Китайско-украинские отношения в свете концепции «стратегического равновесия» Украины. Китай в мировой и региональной политике. История и современность. 2013. Т. 18. Вып. № 18.
49. Нікорак І. Одним шляхом: чи є перспективи у двостороннього співробітництва України з Китаєм І чому важливі китайські інвестиції в Україну. Mind.ua. 13.06.2018. URL: <https://mind.ua/openmind/20185732-odnim-shlyahom-chi-e-perspektivi-u-dvostoronno-go-spivrobitnictva-ukrayini-z-kitaem>
50. Нобель Ф. Чи є Тайвань невизнаною державою. Global Voices по-українськи. 23.01.2020. URL: <https://uk.globalvoices.org/2020/01/23/3164/>
51. Самсонов А. Украина и Китай: основные направления военно-технического сотрудничества. Военное обозрение. 10.06.2011. URL: <https://topwar.ru/5080-ukraina-i-kitay-osnovnye-napravleniya-voenno-tehnicheskogo-sotrudnichestva.html>

52. Танасійчук О. Китай опоясує світ. І надає Україні шанс. 03.05.2019.
Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2693197-kitaj-opoasue-svit-i-nadae-ukraini-sans.html>,
53. Троян С. Сучасні відносини Україна – КНР: проблеми і перспективи. 2018.
54. Goncharuk A. Foreign policy audit: Ukraine-China. Kuiv. Institute of World Policy. 2016. P. 56. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Audyt-zovnishnoyi-polityky_Ukr_Kytaj_eng_inet.pdf
55. Kraemer R. Beijing's military industry on the move in Ukraine. Middle East Institute. 10.09.2020. URL: <https://www.mei.edu/publications/beijings-military-industry-move-ukraine>
56. Kozak M. Ukraina dołączyła do Jedwabnego Szlaku. .ObserwatorFinansowy.pl. 05.02.2016. URL: <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/ukraina-dolaczyla-do-jedwabnego-szlaku>
57. Matskevych O. How China Is Investing in Ukraine. Lviv Lab. 28.05.2020. URL: <https://www.lvivlab.com/chartblog/how-china-is-investing-in-ukraine>
58. Mykal. O. Why China Is Interested in Ukraine. The Diplomat. 2016. URL: <https://thediplomat.com/2016/03/why-china-is-interested-in-ukraine/>
59. Pochtovyuk A. Business relations between Ukraine and China: development options. Web of Conferences. Vol. 39. 2017. URL: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2017/07/shsconf_ies2017_01022.pdf
60. Rohac D. China's economic input in eastern Europe will bear political fruit. .Financial Times. 01.11.2017. URL: <https://www.ft.com/content/d7e4b66a-bf0b-11e7-b8a3-38a6e068f464>
61. Smyrnov I. Prospects for increasing of ukrainian-chinese cooperation in the fields of investment and innovation. actual problems of economics #2(188), 2017. 38-43 P.

62. Stasiuk R. Ukraine and Taiwan: Should They Be Friends. Lviv Lab. 2020.
URL: <https://www.lvivlab.com/chartblog/ukraine-and-taiwan-should-they-be-friends>
63. Ukrayinets L. dynamics and prospects of ukrainian-chinese foreign economic relations. Восточно Европейский Научный Журнал. Экономические науки. Lviv. URL: <https://eesa-journal.com/2019/10/29/dynamics-and-prospects-of-ukrainian-chinese-foreign-economic-relations/>
64. Venger V. Perspectives of ukrainian-china cooperation in the industrial field: china's interests and possibilities of Ukraine. European scientific journal of Economic and Financial innovation. European Association of Economists. vol. 1. 4-13 P. 2018.
65. Vlasenko L. Dominant tendencies of Ukrainian-Chinese trade development. Scientific Transactions of Kherson State University. 2017.
66. Wojcieszak Ł. Economic expansion of China in Ukraine. Can the New Silk Road project support Ukrainian statehood? Przegląd Narodowościowy / Review of Nationalities. №8/2018. Kielce. 237-249 P.
67. Zeneli V. Why China is Setting its Sights on Ukraine. The Diplomat. 04.10.2019. URL: <https://thediplomat.com/2019/10/why-china-is-setting-its-sights-on-ukraine/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Успішні великі інвестиційні угоди в українську економіку китайських інвесторів

Рік	Розмір інвестицій	Галузь	Інвестиційний проект	Стан реалізації
2019	\$150 млн.	Енергетика	Китайська компанія повинна створити сміттепереробний завод під Києвом	Стадія імплементації
2019	\$100 млн.	Транспорт	Китайці придбали підприємство «Мотор Січ»	Угода відбулась
2019	\$200 млн.	Сільське господарство	Кукурудзяний млин	Стадія імплементації
2019	н/д	Фондова біржа	Китайська компанія купила 49,9% акцій.	Угода відбулась
2019	н/д	Індустріальний сектор	Компанія SkyWEell планує створити завод з виробництва електробусів в Україні.	Стадія імплементації
2019	\$115 млн.	Енергетика	Китайська компанія спільно з норвезькою Scatec Solar будують сонячну електростанцію в Миколаївській області	Стадія імплементації
2018	\$210 млн.	Енергетика	ДТЕК і китайська компанія домовилися про спільне будівництво електростанції потужністю 200 МВт в.	Стадія імплементації
2018	\$120 млн.	Енергетика	Укргаз і китайці підписали контракт на спільні бурові роботи.	Стадія імплементації
2018	\$250 млн.	Енергетика		н/д
2018	\$340 млн.	Енергетика	Китайці спільно з норвезькою компанією планують побудувати вітропарки на півдні Херсонської області	Стадія імплементації
2018	\$340 млн.	Енергетика	Швидше за все, це спільна	Стадія

		ка	реконструкція ТЕС в Слов'янську з «Донбасенерго».	імплементациі
2018	\$500 млн.	Енергетика	Китайські інвестори передали Укргазбанку кредит у розмірі 500 мільйонів доларів на будівництво Дністровської ГЕС	Проект реалізовано
2017	\$100 млн.	Транспорт	Швидше за все, мова йде про контракт на будівництво доріг в Україні.	Проект реалізовано
2017	\$50 млн.	Сільське господарство	Завод з переробки овочів	Стадія імплементациі
2017	300 млн.	Інфраструктура	Міст в Кременчуці	Стадія імплементациі (slim chances)
2017	\$38,5 млн.	Інфраструктура	Підрядником ремонту дороги М12 виступила китайська компанія	Стадія імплементациі
2017	\$42 млн.	Інфраструктура	Китайці виступають підрядником ремонту об'їзної дороги в Житомирі	Стадія імплементациі
2017	н/д	Індустріальний сектор	Планується створення спільного газового заходу	Стадія імплементациі
2017		ІТ	Китайська компанія викупила частину акцій проекту YouAppi	Угода відбулась
2017	\$3 млн.	Фінансовий сектор	Китайська біржа придбала український банк реконструкції та розвитку	Угода відбулась
2016	\$180 млн.	Енергетика	Китайська компанія купила у братів Ключевих ряд сонячних електростанцій на півдні України.	Угода відбулась
2016	\$75 млн.	Сільське господарство	Китайська компанія запустила термінал з перевалки зернових і олійних культур	Проект реалізовано
2016		Індустріальний сектор	Китайці відкрили спільне підприємство з "Мотор Січ" в Китаї. Крім того, китайська	Стадія імплементациі

			компанія вклала в українську промисловість \$ 100 млн, вони можуть вкласти ще \$ 150 млн.	
2015	н/д	Альтернативна енергетика	Сонячна енергетична установка	Стадія імплементації
2014	\$58 млн.	Сільське господарство		Стадія імплементації
2013	\$250 млн.	Металопродукат	Китайська компанія профінансувала будівництво шахтарського містечка на Покровському руднику	н/д
2013	\$3 млн.	Інфраструктура	Мегапорт в Криму	Проект не реалізували
2012	\$372 млн. (\$52 млн. gained)	Інфраструктура	Повітряний експрес в аеропорт Бориспіль	Проект не реалізували
2012	\$500 млн.	Сільське господарство (loans)	Китайці надали SFGCU кредит, який був поданий в Укрексімбанк	Проект не реалізували
2011	\$2370 млн.	Транспорт	Компанія підписала контракт на будівництво "Повітряного експресу" до аеропорту Бориспіль	Проект не реалізували
2011	\$250 млн.	Сільське господарство	Подробиці невідомі	н/д
2011	\$1160 млн.	Енергетика	Подробиці невідомі	н/д
2011	\$1500 млн.	Енергетика	Китайці підписали контракт на будівництво газової електростанції в Криму	Проект не реалізували
2011	\$1440 млн.	Енергетика	Точної інформації немає. Це може бути завершення будівництва Канівської ГАЕС або будівництво ГАЕС в Криму. Або	Проект не реалізували

			мова йде про проект, деталі якого не розголошуються.	
2008	\$210 млн.	Нерухомість	Китайська компанія з виробництва цементу інвестувала в Lafarge Ukraine (виробництво щебеню)	Угода відбулась

Джерело [36].